

הישיבה המאתיים-ועשרים של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, כ"ד בסיוון התשמ"ו (1 ביולי 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. הצעה לסדר

היו"ר ח' גרוסמן: חברי הכנסת, אני פותחת כזה את ישיבת הכנסת.

יש הצעה לסדר או שאלה, קיבלתי זאת בכתב, בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם): גברתי היושבת-ראש, שמעתי בפליאה וכעזר את ההחלטה שלא לקיים את ההקדנה של הסרט "שואה" בכנסת ביום השבעתו של ולדהיים לנשיא אוסטריה. שמעתי כחדמה גדולה יותר את העובדה שהחלטה זו נפלה, כנראה, עקב לחצם של ראש הממשלה נשר החוץ.

יש כאן שני עניינים שאנחנו חייבים לדון בהם: האחד הוא לגופו של דבר — האקט הזה היה אקט מינימלי, מחורב המציאות, תגובה של הכנסת כפרשת ולדהיים; והעניין השני — השאלה של יחסי הממשלה והכנסת. אני רוצה להזכיר

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ח' גרוסמן: הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי להצעת

חוק שוויון גיל פרישה לגמלאות, התשמ"ה — 1985, מאת חבר הכנסת חיים רמון, שהונחה על שולחן הכנסת ביום 20 במאי 1985, ייחוסף שמה של חברת הכנסת שולמית אלוני.

ג. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ו — 1986 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ח' גרוסמן: אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ו — 1986, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת הכספים.

אין הסתייגויות לחוק זה, ואבקש, גברתי היושבת-ראש, להעמיד אותו להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ח' גרוסמן: תודה רבה. חברי הכנסת, לסעיף 1 ולסעיף 2 אין הסתייגויות. מי לסעיפים 1 ו-2? מי נגד?

ה צ ב ע

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

היו"ר ח' גרוסמן:

מי בעד החוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ו — 1986, בקריאה שלישית? מי נגד?

ה צ ב ע

החוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ו — 1986, נתקבל.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים): כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ו — 1986.

הצעת החוק קובעת, כי תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ח — 1958, מוארך עד יום ג' בתמוז התשמ"ז, 30 ביוני 1987.

תוקפן של התקנות פג אתמול, מאחר שהצורך בהן עומד בעינו והצעת חוק ההיטלים המיוחדים, המיועדת להחליף גם את התקנות, עדיין נמצאת על שולחן ועדת השרים לענייני כלכלה, מוצע להאריך את תוקפן בשנה נוספת.

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ג, עמ' 3255, נספחות.

ד. הצעה לסדרהיום

בטיחותן של מערכות מידע ומחשוב נוכח חדירה למחשב הביטוח הלאומי

מסוכנות: א. תקלות הנובעות בעיקר מתחכום הציוד והתוכנה, הכאות ליד ביטוי בשגיאות ובהשמטות הן בתנועת הקלט והן בערכון רבי הקבצים ובדוחות המונפקים לדרגים השונים בארגון; ב. ניצול לרעה של פרצות אפשריות במערכת, על מנת לעוות ולשנות נתונים ואינפורמציה.

הסוג הראשון של סכנה מוגדר כטעות אנוש, כמו טעות במספר הלקוח או הפרטי, ומקורו בהקלדה בלתי נכונה, כפיגורים בבצוע עיבודים ממוחשבים, באובדן חומרים עקב רשלנות או במפגע בטיחותי כמו שרפה פתאומית.

הסוג השני של סכנה, החדירה היזומה על מנת לעוות ולשנות, בא לידי ביטוי החל בגנבת רכוש כמו קלטות, סרטים, תקליטים, תוכנה, קבצים ורבי הקבצים והשמדת הפיסיית דרך הזנה בלתי נכונה של נתונים, וכלה בחדירה אלקטרונית על מנת לשאוב נתונים חסויים.

כדי לאתר את מוקדי הסכנה, לא די במיון סוגי הסכנה, אלא יש צורך לעקוב ולבדוק מי הם האנשים או הגורמים הפוטנציאליים העלולים להכשיל את המערכת הממוחשבת, אם בזדון ואם בתום לב. מסתבר כי כמעט כל הבאים במגע עם המערכת הממוחשבת עלולים להכשילה: הפקיד — עלול לטעות או להתפתות ולהזרים נתוני קלט מזויפים, איש המחשבים — לו יש גם הידע וגם אפשרויות המגע להזנות או לטעות. הקרשי גלגול טעויות או זיופים פרי יצירתו של איש המחשבים הוא גדול ביותר. קלניתי — יכולה להזרים למחשב תנועות קלט פיקטיביות במיד או בשוגג והיא יכולה אם להשמיד מסמכי מקור, לשכשך רבי קבצים ולחסל מסופים. המפעילים למיניהם — יכולים לבצע עבירות רכוש כמו גנבה והענקה או להשתמש בזמן מחשב לצרכים זרים. ההנהלה — יכולה לעוות נתונים ואינפורמציה משום שהגישה לקוד המחשב מצוי בידה. גם גורם זר מבחוץ, אם הוא מיומן דיו, יכול לחדור באופן בלתי חוקי למערכת המחשב אם באמצעות חדירה פיסיית לצורך ביצוע חבלה, גנבה או עבירה מתוחכמת אחרת ואם באמצעות חדירה אלקטרונית.

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, כל ארגון ראוי לשמו, וכמוכן בראש ובראשונה רשויות המדינה, חייב לנקוט את אמצעי ההגנה האלה: א. גיבוי — העתקת הנתונים ושימורם במקום מוגן נפרד; ב. הפרדת תפקידים — שתקשה על העברת הפוטנציאלי לבצע בעצמו את זממו והוא יצטרך שיתוף פעולה וחיאום עם אדם נוסף; ג. בדיקות לגיויות — נועדו להבטיח שכל תנועת קלט אומנם מגיעה לעיבוד; ד. ספירת תנועות — לדוגמה, כאשר נוסף על ערכון יומי מתבצע גם ערכון חקופתי, סופרים ומשוים את סך כל מספרי התנועה של כל הימים למספר התנועות המשותפות בעיבוד התקופתי; ה. הצפנה; ו. אבטחה — אבטחה פיסיית של המשרד ומניעת גישה מאנשים לא־מוסמכים; ז. אבטחת רשתות באמצעות חיוג לרשתות — בדיקה של המקור החדר לרשת באמצעות חיוג הטלפון, כמו פעולת השעון המעורר בזמנו; ח. מברקי ביטחון לאנשי מפתח במערכת המחשב.

כפי שאמרתי בראשית דברי, לדעת מומחים, אין בכוחם של אמצעי ההגנה הנוכחים להבטיח בצורה מוחלטת את שלמותה של מערכת המחשוב, זאת ועוד, ככל שאמצעי ההגנה ישתכללו, כן יימצאו, כך ניתן להניח, שיטות חדירה מתוחכמות יותר.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים להצעות לסדרהיום. הצעה ראשונה: בטיחותן של מערכות מידע ומחשוב נוכח חדירה למחשב הביטוח הלאומי — מאת חבר הכנסת מיכאל רייסר. בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ס):

וגם למחשב משרד החוץ.

מיכאל רייסר (הליכוד):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, אין צורך להרבות במלים ולתאר מעל במה זו את המהפכה העצומה שהתחוללה בכל מערכות החיים כמעט בעקבות הפיכת המחשב למכשיר מרכזי יומיומי. גם היום, כאשר אנו נמצאים בראשיתו של עידן המחשב, נדמה לנו כי פשוט אי־אפשר בלעדיו. הוא נמצא בכל, מסייע לכול, ובלעדיו הכול עלול להיות משותק. המחשב, כמו הטלפון לפניו, לא רק שהיה הבסיס לקידום המדעי הטכנולוגי המואץ, אלא שלאט לאט הוא משנה את אורח החיים המודרניים, את מנהגיו ופעולותיו של האדם המודרני. התלות שמפתחת החברה המודרנית במחשב היא תלות שבהתמכרות בלתי־נגמלה. אשר על כן, גברתי היושבת־ראש, יש חשיבות מיוחדת במינה להקדשת מחשבה ומשאבים לפיתוח אמצעי ביטחון ובקרה מפני שימוש לרעה במחשב.

הבדיחה הפרטית של פקידת משרד החוץ, אשר חדרה למחשב המשרד ו"שיפצה" את נאומה של השר, התקבלה כציבורי הרחב כקוריוז חסר טעם וראוי לגנאי, אך מעבר לכך היא חשפה חלק מהסכנות שלהן אנו חשופים בעקבות השימוש במחשב, בהעדר הגנה מתאימה. השינויים שערכו אלמונים ברישומות זכאי הביטוח הלאומי, בעקבות חדירה למחשב הביטוח הלאומי, המחישו סכנה זו ביתר שאת. פרשת הברוקרים חגי לווירי סלט ויוירי חשפה "גנבת מחשב גאונית", לדעת יודעי דבר. בעלי חברת הברוקרים חשודים, לכאורה, בהעברת כספים מחשבוניות הלקוחות לחשבונו הפרטי באמצעות מיניפולציות מתוחכמות במחשב.

עם זאת, חדירה למרכזי מחשב סודיים נעשית על־פי הרוב שלא על־מנת להזיק, אלא כשעשוע אינטלקטואלי. "נערי מחשב" המתגוררים באזור רמת־השרון משתעשעים בשני משחקים: פיצוץ והענקה של תוכנות מחשב וניסיונות של חדירה אל מרכזי מחשב סודיים. שעשוע זה הוא עבירה פלילית לכל דבר.

אקדים ואומר: לדעת מומחים שעמם שוחחתי, אין כל אפשרות להגן הגנה מוחלטת על מחשב מפני חדירה בלתי־רצויה או תקלה העשויה לעוות או לשנות נתונים, אך נקיטת כל אמצעי ההגנה עשויה להבטיח מידה ניכרת של אמינות וביטחון.

אין צורך להפליג בדמיון האנושי על־מנת לתאר לנו אילו תקלות, אילו עיוותים, אילו מחדלים, אילו טרגדיות לאדם כפר, לחבורת מסחריות ולגופים ציבוריים עלולים להיגרם אם לא חניקט יוזמה להבטיח תקינותה ואמינותה של מערכת המחשוב במדינה. אדם הגון עלול למצוא עצמו כבעל קופת שרצים, כעל חוב — כזכאי, כביא כנפשו — כחולה.

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, עידן המחשב מעמיד את הארגון המפעיל אותו בפני שני סוגים עיקריים של חשיפות

כאלה, כשכולה רווח — כדאי כאמצעי הנגד להשקיע השקעות מרחיקות לכת, אפילו יותר מבאמצעים הכונים, וזו סכנה לכל מערכת ולאמצעים הנגדיים שלה.

היכן עומדת מדינת ישראל במערכת זו? יש אצלנו התקדמות עצומה, אבל אנחנו עדיין כפיגור ניכר מאחורי המובילים בתחום הזה.

נדמה לי שטוב, נכון ויפה עשה חבר הכנסת רייסר שהעלה את הנושא מעל במת הבית הזה כבר בשלב הזה, מפני שהנושא מחייב חשיבה וטיפול כבר בשלבי המוקדמים. דומני שאפילו היום אנחנו מתייחסים לנושא הזה באיחור של זמן ניכר.

רק כדי להמחיש את עוצמתם של המחשבים במערכת הכלכלית-החברתית אנקוב בנתון אחד: המחשבים הפכו למוצר היצוא השלישי בגודלו בארצות-הברית, ודומני שזה גם הנתון כיפן — השלישי בגודלו. הן, כמובן, הארצות המובילות בתחום זה. אבל גם ארצות אחרות ממשיכות בפיתוח ובמציאת הנתבים שיש ביכולתן לפתח בצורה הטובה ביותר או בעת המוקדמת ביותר.

חלק מפיתוח המערכות האלה הוא גם אמצעים נגד יכולת של ניצול לרעה — לא תמיד מלאים, לא תמיד שלמים, אבל המאמץ הולך וגדל גם בתחום התחכום של הפיתוח, המונע שימוש לרעה וחרידות, כפי שאתה העלית כאן, בצדק. נכון שמערכות המידע הממוחשבות מאפשרות ריכוז מידע עצום במקום אחד, בנפח קטן מאוד יחסית, ולכן הנפח הקטן הזה של אותה מערכת מחשבים הופך למטרה מרוכזת של שאיבת מידע עצום. בלי המחשב אולי היה צריך לעשות חרידות, לפעמים פיסיות, לאלפים, למאות אלפים, ואני מעז לומר, למיליונים של קופות ברזל כדי להשיג אותה כמוח מידע שאפשר להשיג בחרידה לתוך מערכת אחת כזאת, הכול בהתאם, לאופיה כמובן.

המידע העצום הנאגר, שכמעט אין לו סוף, הוא שצריך לקבוע את ההתייחסות שלנו לשמירתו. כתוך מאגר המידע הזה, שהוא קומפקטי ונוח לאחסון, יש מידע על האדם, למשל, מידע פרטי מאוד, שאדם מוסר אותו ברצון לשימושים מסוימים, אבל הוא אינו מוכן בשום פנים ואופן שיעשה בו שימוש למטרות אחרות, אולי למטרות הפרוגנות לא רק בצנעת הפרט שלו אלא גם באינטרסים שלו. יש מידע שהוא סודי של אותו גוף המאחסן אותו, ושימוש בו שלא על-ידי אותו גוף או שלא בהרשאתו הוא פגיעה ניכרת באינטרסים של אותו גוף עסקי או, למשל, ביטחוני. לכן, דרגת הזהירות שבה צריך להתייחס לסוגי המידע נובעת גם מהריכוז העצום של המידע, גם מקלות השליפה שלו, אבל גם מאופיו, מתוכנו המיוחד.

ההזרמה של המערכת הזאת על-ידי אמצעים טכנולוגיים — מסופים, העברות טלפוניות, טקסטים, תמונות, היא כמעט בלתי-מובנת, ואני צריך לומר, שכל שמערכת זו מתפשטת יותר ממרכזה היא נעשית פגיעה יותר מבחינת החדירה אליה, מפני שאז נקודות האיסוף יכולות להיות רחוקות מאותו ריכוז קומפקטי שבו מצוי המידע.

המחוקק הישראלי נתן את דעתו לבעיה הזאת — רק לאחרונה אומנם, אבל הוא נתן את דעתו עליה — וקבע, בחוק הגנת הפרטיות, מוסד מיוחד לרשם פנקס מאגרי מידע. הוא קבע את חובת הרישום של מאגרי המידע, נתן זכות לאזרח לעיין במידע הנוגע לו וזכות לתבוע חיקוק מידע לקוי, אפילו כאשר הסכים האזרח למסור את המידע מאינטרסים שלו, מותר לו לודא שאכן המידע שהוא מסר הוא המידע הרישום תחת

אשר על כן, הלקח המרכזי שניתן להפיק הוא: המחשב כמו יוצרו בן האנוש הוא בר-טעות. הסכירות נמוכה, לעתים אפסית, אך היא קיימת.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נשאלת השאלה האם אצלנו נעשה כל מה שדרוש על מנת להבטיח את מיגונה של מערכת המחשוב? לעניות דעתי, התשובה היא שלילית. המודעות לסכנות כפי שתיארתי את חלקן היא רופפת, ואינה משפיעה בצורה אפקטיבית. מטעם זה מצאתי לנכון לעזור את הסוגיה מעל במת הכנסת, על מנת להקנות לה את הממד הציבורי הדרוש, בתקווה כי דיון בנושא זה עשוי להניב פירות מעשיים. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אני מבקשת משר המשפטים להשיב.

שר המשפטים י' מודעי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אכן לא תחואר חברה מתקדמת בלא שימוש אינטנסיבי במחשב. ההיגיון המקצועי אומר, שבישראל כווראי אבל גם בעולם אנחנו עדיין בראשיתה של הדרך לעיון המחשב. ההתפתחויות הן כמעט מעשה יום ביומו, לא רק באחסון נתונים, בעיבודם ובהעברתם, אלא בשימוש אינטנסיבי עד לפרט האחרון של החברה במערכת הממוחשבת על כל אמצעי העזר שלה.

אף-על-פי-כן, דומני שההצבעה על הסכנות הפוטנציאליות במערכת המחשב צריכה להביא אותנו לידי ייאוש כמעט. אבל לא היא — כל מערכת מורכבת הרבה פחות מן המחשב יש עמה תועלת ויש עמה סכנה.

אני לא הייתי כפרלמנט כלשהי כאשר הומצא כלי הרכב הראשון. אבל, אני בטוח שבאותה תקופה רחוקה קם חבר פרלמנט והצביע על הסכנות של תנועות רכב בדרכים ועל פגיעות העלולות להיות, של רכב במשנהו ושל רכב בהולך רגל; אולי גם על יכולתו לשמש מכשיר לריצח רגליים להרע, לפגוע, לברוח וכדומה.

אילו חייתי לפני 100 שנה, הייתי יכול לעמוד כאן ולהצביע על הסכנות ואולי גם להרחיב את הדיבור מרוע צריך בכלל להיזהר בהכנסת כלי רכב למערכת החיים המודרניים. עד היום הזה, שנים רבות לאחר שהוכנסו חידושים טכנולוגיים מרחיקים-לכת, כל אחד בזמנו, עדיין יש תקלות רבות.

אולם, השיקול הוא תמיד מה עדיף ממה, מה שקול כנגד מה — הסכנות הצפונות באותה מערכת או התועלת שהיא מביאה לחברה האנושים. אני צריך לומר, שגם היום, כאשר נדמה לנו שאנו מומחים במערכות המחשוב, עדיין איננו רואים את אפס קצהו של הפוטנציאל הטמון במערכות החדשות הללו. אין לי ספק שברגע זה ממש, וכך מדי יום ביומו, מיתוסים חידושים מרחיקים-לכת למערכת שעוד לא מוצתה, כלל ועיקר.

הסכנות אינן בטעויות אנוש. על טעויות אנוש אפשר יהיה להתגבר רק כאשר, חס וחלילה, לא יהיה אנוש כלל. המערכת הכי מתחכמת תצריך, בסופו של דבר, גם את האדם העומד מאחוריה. הסכנה איננה גם במשתעשעים, כי ככל שהמערכות נעשות מתחכמות יותר אלה המשתעשעים בהן נשארים מאחור. הסכנה היא בבעלי הכוונה הרעה.

נכון, וזה טיבה של התפתחות טכנולוגית, שכלל שאתה מקדם את האמצעים כך נוצרים אמצעים שכנגד. אל מול כוונה רעה, בוודאי כזאת הנהיגת מן ההפך, וכאן מדובר על מצבים

ולבסוף, הסוג השלישי: מאגרי מידע המכילים מידע רגיש במיוחד, למשל קריאות ביטחוניות, או מידע ביטחוני מסוג אחר. לגבי אלה נקבעו בתקנות הוראות מחמירות מאוד לעניין אמצעי סימון, תיעוד, כיעור, רישום פעולות ואירועים חריגים וכיוצא באלה.

מה שעשינו עד היום הוא: א. קבענו כתובת ברורה של אחראי לכל מאגר מידע שהתקנות חלות עליו, והגדרתי אילו מאגרי מידע ייכנסו בפועל בפברואר, אבל התקנות כבר קיימות, והן חלות: ב. קבענו ערכויות טכניות לשמירה על המאגר, קביעת קודים מיוחדים לתוכניות — אני חוזר בעצם על דברים שאתה הצעת, חבר הכנסת רייסר — קביעת סדר היתר שליפה של מידע לאנשים מורשים בלבד וקביעת אמצעים למניעת דליפות והדלפות.

העולה מהאמור הוא, שנעשה צעד גדול קדימה בכיוון ההגנה על המערכות מפני הסכנות הצפויות להן ולאזרחים שמידע על אודותם אגור בתוכן.

משרד המשפטים ממשיך וימשיך לעקוב אחר נושא זה וללמוד גם מניסיונם של אחרים. אני עומד להקים, בקרוב מאוד, צוות בין-משרדי, ויהיו בו גם אנשי מקצוע, כדי לקבוע גוף שיהיה אחראי גם להעמקת אמצעי הפיקוח והבקרה, וגם למעקב אחר מילוי הוראות התקנות האמורות.

גברתי היושבת-ראש, ידידי חבר הכנסת רייסר, הטיפול בסוגיה זאת איננו פועל יוצא של דיון בכנסת, הוא מחייב ידע מקצועי מעמיק, עירנות לבעיות האפשריות והרכה מאוד לימוד, בעיקר מניסיונם של אחרים המקדימים אותנו.

לכן, דומני שלא תצמח תועלת — לאחר שאתה הפנית את חשומת הלב ולאחר שאנחנו פועלים זה מקרוב בתחום הזה — מדיון במליאה. הדיון לא יוסיף מידע, אם יש חברי כנסת שיש ברשותם מידע שיכול לסייע לנו, הרי הדךך הנוחה ביותר היא למסור את המידע לצוות שיקום בקרוב. לפיכך, אינני מתנגד לדיון, אבל אבקש ממך שלא לעמוד על כך שיהיה דיון במליאה.

מיכאל רייסר (הליכוד):

האם מבחינת התקנון אני יכול להשתכנע מדברי השר?

היו"ר ח' גרוסמן:

אתה יכול להסתפק בהודעת השר.

מיכאל רייסר (הליכוד):

אני מסתפק בהודעת השר.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה.

ה. הצעת חוק העונשין (תיקון) (שחרור אסירים קשישים), התשמ"ה — 1985 * (הצעתו של חבר הכנסת א' נחמיאס)

הרשע מצא (הליכוד):

זה סימן לאריכות ימים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם זה מצבך לאחר פטירה — זה לא מצב נהדר, תמשיכי כך.

אהרן נחמיאס (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, להצעת חוק

שמו, שאם לא כן, כתיקון קל מאוד במערכות מורכבות כאלה אפשר להציג בקלות רבה שחרור במקום לכן, זכאי במקום חייב. היינו נוהגים לומר "כפליטת קולמוס", אך זה כבר ענק לעומת האמצעי הדקיק, המיקרוני, שבאמצעותו אפשר ליצור שינוי, ולא צריך לעשות זאת אפילו במחי קולמוס.

ב' 11 במאי 1986 פורסמו תקנות, שהתקין שר המשפטים, לגבי הגנת הפרטיות בדבר החזקת מידע ושמירתו. אלה ייכנסו לתוקף מטבע הדברים רק ב' 11 בפברואר 1987, כדי לאפשר למערכות הקיימות להתאים את עצמן לדרישות הכלולות בהן. התקנות באות להקנות "שינויים" להוראות החוק בכל הנושאים המורכבים של מאגרי מידע, ולמנוע, אני מקווה, את כל הסכנות שעליהן הצביע חבר הכנסת רייסר.

כפי שאמרתי, התקנות מתייחסות בעיקר למידע הכלול במערכות, והן מחולקות לשלושה סוגי מאגרים המכילים חומר על הפרט, הסוג הראשון: מאגר המידע של המשק הפרטי — אלה בנקים, חברות ביטוח, עיתונות וכיוצא בזה. עליהם מוטלת החובה לקבוע אדם שיהיה אחראי להחזקת המאגר ולשמירתו, יפקח על כך שנחזיו המאגר יהיו נכונים. שלא יימסרו בלא הרשאה ולא יושמדו ולא ישוננו בדרך כלשהי שלא כדין. אותו אדם הוא זה שיהיה אחראי להגנה הפיסית על המאגר ולנהלים ולסדרי הבקרה: אני מרגיש: אחריות להגנה הפיסית על המאגר.

הסוג השני: מאגרי המידע של גופים ציבוריים. לגביהם נקבעו נהלים מפורטים אשר לדרך העברת המידע בין הגופים, נאמר, שלטונות של הכנסות המדינה, כדי שהמידע לא יזרום באופן חופשי אלא על-פי נהלים מפורטים, שיגבילו את המקומות החריגים והתורגומים מהצורך שלשמו נמסר המידע.

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, אני מצטער להזכיר לך, שאם אינך מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום, הרי לפי התקנון זמן מוגבל. ואני מבינה שאינך מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

שר המשפטים י' מודעי:

אני מודה ליושבת-ראש, קיוויתי שאצליח לשכנע את חבר הכנסת רייסר שאין צורך בהצעה הזאת, כי אנחנו פועלים בעניינה, אבל אני אומר מראש, שאם הוא יעמוד על תביעתו, אני לא אתנגד לה. אני עושה רק את הניסיון הפרלמנטרי המקובל.

כפי שאמרתי, למאגרי מידע של גופים ציבוריים נוסף סייג הקובע, שכל העברת המידע טעונה אישור של היועצים המשפטיים, גם של הגוף המוסר וגם של הגוף המקבל.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק העונשין (תיקון) (שחרור אסירים קשישים), התשמ"ה — 1985 — מאת חבר הכנסת אהרן נחמיאס. בבקשה.

עד שחבר הכנסת נחמיאס יגיע לדוכן אציין, בנושא הקודם, כדי לחזק את דבריי, שמצאתי כאחד המחשבים של מוסד חשוב מאוד מידע, שאני כבר מזמן אינני בחיים.

שר המשפטים דיבר אתי והגענו לסיכום משותף. היות שהשר אמר לי שיתכן שזה יגרום למגפה של שחרורים ואין איש יודע היכן היא תיעצר, גברתי היושבת-ראש, אני מבקש ששר המשפטים בעצמו יאמר את הדברים ואת הסיכום שאליה הגענו.

אני מודיע מראש שאני מקבל את דברי הסיכום בין שר המשפטים לבין לגבי הצעת חוק זו. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אבקש משר המשפטים להשיב על ההצעה.

שר המשפטים י' מודיע:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לפני שעה קלה היה לי הכבוד להשתתף בטקס שבו הוענק לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, שהעלה עכשיו את הצעת החוק הפרטית שלו. מגן איתמר בן-אב"י על נועם הליכותיו. עכשיו, עם הגשת הצעת חוק זו, אני מבין שנועם הליכות שזור בטוב-לב וברגישות אנושית מיוחדת מאוד.

מי מאתנו לא רגיש למצבו המיוחד של זקן באחרית ימיו, או בחלק האחרון של ימיו? אבל, אפילו תורתנו הקדושה לא הבחינה בכל מה שנוגע למעשה רע, בוודאי פשע, בין צעיר לזקן. המושג "והדרת פני זקן" אינו חל על עבירות על החוק אלא על נהלים, שם — תן עדיפות לזקן, תן כבוד מיוחד. אבל לפני החוק, קטן וגדול שם הוא. הכול שווים לפני החוק. זה לעניין התפיסה.

אשר להצעה — חבר הכנסת נחמיאס מציע לתקן את חוק העונשין בצורה זו: קשישים — גבר בגיל 70 ואשה בגיל 65 ישוחררו לאחר שריצו חמש שנות עונשין. העניין של ריצוי מחצית העונש איננו מופיע בהצעת החוק. זאת העלה חבר הכנסת נחמיאס כעת. אבל אל יטרח, מפני שגם עם התיקון הזה, על בסיס עקרוני של התפיסה של משמעות החוק, לא נוכל להיענות לבקשה הזאת, ואני אסביר מדוע.

נכון הוא שנציב שירות בתי-הסוהר, שהוא קרוב מאוד אצל האנשים הללו, הביע תמיכה בתיקון. אבל שר המשטרה מתנגד לזאת מן הטעם העקרוני, שיש להתנגד להקלות בעונש. להקלות אוטומטית, על-פי כל מפתח שהוא. להקלות צריכות להיות ספציפיות לקבוצה זו או אחרת. לאדם זה או אחר.

נוסף על כך, אין זה נכון לקבוע, אם העלית כך בדעתך, שעבריינים בגיל מסוים. זה יותר או פחות מסוכנים — אינני מדבר על עבירות ביטחוניות — מעבריינים בגילים אחרים. הסטטיסטיקה איננה מוכיחה זאת כלל ועיקר.

אבל, יתירה מזאת, בתי-המשפט, בכואו לדון אדם בכל גיל, הוא מתחשב בהחלט בגילו, על-פי כללי השיפוט, במצבו הפיסי והנפשי. אתה מדבר על מצב של גיל מתקדם, הגיל בוודאי הובא בחשבון על-ידי בתי-המשפט בטרם נגזר העונש. זאת אומרת, גם אתה אינך מציע שהוא ייצא זכאי אם הגיע לגיל מסוים, אלא שעונשו יקוצר. בתי-המשפט מביא בחשבון את נושא הגיל מראש, בעת שהוא מטיל עונש. עד כמה שהצלחתי לבדוק, אני רואה בפסיקות השונות נטייה, אינני אפילו פושעים — אלא אם כן החוק מחייב ענישה, למשל רצח, שלגבי העונש הוא מאסר עולם, וזה אוטומטי — תהיה הקלה בעונש, גם בהתחשבות בגיל; אם כי זה אינו כלל בבתי-המשפט. אם בתי-המשפט ראה לנכון, אף שהתחשב בגיל הנאשם, לאור חומרת האשמה, להטיל עליו עונש ממושך

העונשין (תיקון) (שחרור אסירים קשישים), אשר אני מבקש להביא היום בפני הכנסת, יש תולדה, סיפור שהייתי רוצה לספר.

במסגרת ביקורי ועדת הפנים של הכנסת בבתי-הסוהר נתקלנו בכמה קשישים, באים בימים, שעדיין נמצאים בבתי-הסוהר, מפני שנגזר דינם, לעתים למאסר עולם ולעתים לשנים הרבה. נוכחנו לדעת שחיהם אינם חיים אפילו כשמדובר באסירים. ככלל, כאשר מדובר באסיר — קשה לחיות בבתי-האסורים, והרי לשם זה הוא נוצר, כדי שהחברה תיפרע מעבריינים. מאלה שבאו על עונשם בדין, אבל, למרות הקשיים האלה, יש קשיים נוספים, ואלה קשיים של גיל.

במסגרת ביקור זה פגשנו אסיר, אני חושב, בן יותר מ-80 שנה. שאלתי אותו בגין איזה פשע הוא כלוא בבתי-האסורים, והוא אמר לי שהוא רצח את אשתו. אשתו בגדה בו והוא רצח אותה. זה היה לפני 25 שנה. הרי אשתו כבר הלכה לעולמה, ואין סכנה שמקרה מעין זה יקרה לו שוב. האיש כבר מבוגר ובא בימים, גילו כ-80 שנה, כפי שאמרתי, וחיוו בבתי-האסורים הם חיים קשים.

במלים אחרות, גם אנחנו, אף שהחברה צריכה להיפרע מהפושעים, אסור לנו לאבד את הפנים האנושיות שיש לנו. כי גם לאחר שאנחנו נפרעים מהפושע, נשארות לאדם פנים אנושיות מדי פעם בפעם, גם בוועדת הפנים וגם במליאת הכנסת מועלות הצעות לסדר-היום להטבת תנאי האסירים בבתי-הסוהר, לא כל שכן בבתי-המעצר.

כבוד שר המשפטים יודע בוודאי שהמצב קשה מאוד מבחינה זאת, אם כי יש קצת רווחה בשנה האחרונה. כאשר אני אומר רווחה — הכול עניין של פרופורציה, של הדיבור ושל התנאים הפיסיים הקיימים.

לכן חשבתי להציע, שמי שנדון למאסר לתקופה העולה על חמש שנים, והוא אסיר קשיש, שר המשטרה ישחררו או ביום הגיעו לגיל מסוים, או בתום חמש שנות מאסר. אני גם מגדיר מי הוא אסיר קשיש, וזה גם יכול להיות אסירה קשישה: גבר — בן 70 שנה; אשה — בת 65 שנה.

עם זאת, מאחר שאני יודע שיש גם עבריינים ביטחוניים, ואין זה אולי מן התבונה להשחרר, יכול להיות גם דבר כזה, הרי שאנחנו מפאשרים הקמת ועדה מיוחדת אשר תקבע אם שחרורו של האסיר יסכן את שלום הציבור או לא.

חיים קופמן (הליכוד):

לא רק על נושא ביטחוני.

אהרן נחמיאס (המערך):

לא, זה יכול להיות בכל מקרה. אבל ייתכן שלגבי אסיר רגיל לוועדה לא יהיה מה להוסיף, אך במקרה של אסיר ביטחוני היא תגיד — לא. זה עניינה של הוועדה. היא צריכה לקבוע לא רק לגבי אסירים ביטחוניים, בהחלט.

חיים קופמן (הליכוד):

אם לאדם בגיל 64-65 יש חשבון עם מישהו או עם מישהי, הוא יכול להחליט לבצע את זממו בגיל המתאים למסגרת שלך. הדעת לא סובלת שאחרי חמש שנים ישחררו אותו.

אהרן נחמיאס (המערך):

לא, הוא לא יכול להשתחרר אלא אם ריצה מחצית מהעונש שנגזר עליו. היום, כידוע לך, מורידים שליש ונשארים שני-שלישים. אני אומר שאסירים שהגיעו לגילים האלה — יורידו להם מחצית מתקופת העונש שנגזר עליהם.

חוברת ליד, ישיבה ר"כ

— הצעת חוק העונשין (תיקון) (שחרור אסירים קשישים); הצעת חוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם (תיקון מס' 1) —

אם נוסף על הסמכויות של שר המשטרה לשחרר ממעצר בעקבות המלצת ועדת הערעורים ולסמכויות העל של נשיא המדינה לשחרר בכל נסיבות שהוא מוצא לנכון גם סמכויות של שר הפנים, שיינתנו לו לגבי קבוצת גילים מסוימת. אני חושב שזה טרבו. המערכת, שזאת יצירת כפילות במערכת, ואינני רואה מדוע צריך לשלול מנשיא המדינה את סמכות העל שלו, שהוא יוכל להתחשב בגיל מתקדם, אם ימצא זאת לנכון.

לפיכך, אני חוזר על הבטחתי, ייבדקו המקרים הבודדים הללו, ואני מבקש להסיר את תיקון הצעת החוק.

אהרן נחמיאס (המעריך):
לא לכלול בסדר-היום.

שר המשפטים י' מודיע:
סליחה, לא לכלול בסדר-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:
אתה מבקש לא להעמיד להצבעה?

אהרן נחמיאס (המעריך):
נכון.

היו"ר ח' גרוסמן:
החוק לא עובר לוועדה, כמובן.

1. הצעת חוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם (תיקון מס' 1), התשמ"ו-1986 * (הצעתם של חברי הכנסת מ' פלד ומ' מיעארי)

שכאשר מתלווה אליה הכוונה להשמיד קבוצה שלמה, או חלק ממנה, כאשר היא קבוצה מסוימת, הוא הופך להיות פשע מיוחד של השמדת עם, לפי החוק הבין-לאומי.

על חמשת מעשים אלה אנו מציעים להוסיף עוד שורה של מעשים, שכשהם מלווים באותה כוונה הם נכללים גם בפשע זה, ואלה הם: הפליית לרעה של בני הקיבוץ, שילוח זכויות יסוד ממי שנמנה עם הקיבוץ, גירושם ממקום מושבם, ריכוזם במקומות מסוימים, תוך איסור ישיבתם במקומות אחרים, נישולם מרכושם, וכל מעשה אחר שבו משום רדיפתם כאשר הם נמנים עם אותו קיבוץ. כל אלה הם מעשים שאומנם היו תמיד, כידוע, כרוכים עם פשע השמדת עם בכל מקום שהוא כרוצח.

יש לזכור, כי מטרת האמנה היא לאסור מעשים אלה "גם" — כדבריו של רחון — "כשהם נעשים בזמן שלום נגד מיעוט הנתון למרותה של מדינה ריבונית". בזה הוא ראה את החירוש הגדול שבאמנה ובחוק שבא בעקבותיה, כי, ביסודו של דבר, האמנה הבין-לאומית נחקקה כשהשוואה של עמנו במלחמה שימשה דוגמה לממדים שאליהם יכול להגיע הפשע, והיא ששכנעה את מוסדות האו"ם כי יש להכריז על מעשים, ברומה לאלה שנעשו על-ידי הנאצים נגד היהודים, כעל פשע בין-לאומי מתועב.

אך בפועל היה לנגד עיני המחוקק הבין-לאומי והמחוקק בישראל הצורך להקים — ושבו, הניסוח הוא של רחון — "מכשיר ראשון כללי להגנה על מיעוטים לאומיים, דתיים וגזעיים". הגנה זו מונעת למיעוט הזקוק לה לא רק על-ידי כך שמי שמבצע את הפשע כעת מלחמה נענש לאחר מעשה, אלא בעיקר על-ידי מניעתו בטרם נעשה ואיסורו בימי שלום.

— ואינך מתייחס, בצדק, לעונשים קצרי מועד — משמע, שביח-המשפט סבר שהאדם ראוי לעונש הכבד.

אני צריך גם לומר כאן, שלפי סעיף 49(ד) בחוק הקיים יש לשר המשפטים סמכות לשחרר אסיר בכל עת, על-פי המלצה של ועדת השחרורים, בשל טעמים מיוחדים, כגון חולי מתמיד, חזית, אולי, העלית כדעתך כשחשבת על גיל מתקדם. וכמובן, מעל לכל זה, יש סמכות לנשיא המדינה לחון אדם על-פי בקשתו, עקב נסיבותיו המיוחדות. בחקופה הקצרה שאני מכהן במשרד המשפטים כבר ראיתי בקשות, אומנם לא של אסירים בגיל המופלג הזה, אבל כאשר הנימוק היה הגיל, גיל המבקשים היה הרבה יותר צעיר מהגיל שצינת בהצעה שלך. ראיתי גם בקשות כאלה.

עכשיו אני מגיע לחלק שבו יש לי הבנה עם חבר הכנסת נחמיאס. לפי נתונים שביקשתי בשבועיים האחרונים, יש רק אסיר אחד — אינני יודע מאיזה תאריך, אני חושב שמראשית השנה — העונה על הקריטריונים, שיכול היה ליהנות משחרור מוקדם אילו נתקבל התיקון הזה. כמובן, ביקשתי להביא את התיק הזה לפני. אם הנסיבות אינן חמורות במיוחד ויש מקום לכך, ייתכן מאוד שאבקש מנשיא המדינה במקרה הזה — וגם במקרים שיהיו, אם יהיו, כעתיד — שהוא ישחמש בסמכותו. אני חושב שלא יהיה זה משום טיפול נכון בסוגיה כזאת.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים להצעה הבאה: הצעת חוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם (תיקון מס' 1), התשמ"ו-1986. יביא את החוק חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקרמת לשלום):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר המשפטים, הצעת התיקון לחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, המוגשת בזה לאשרור הכנסת, באה להשלים את החסר בחוק עצמו, לאור התפתחויות שהתרחשו אצלנו מאז התקבל אין כוונתי לומר כי החוק עצמו לא היה שלם בשעתו. להיפך, זהו חוק שעד היום מהווה הישג יחיד במינו לחקיקה בישראל כחד-משמעיותו ובבהירותו. יש לציין, כי החוק אושר בשעתו ככנסת פה אחד, כאשר התומכים בו התלכדו, למן חרות ועד מק"י, בהצבעה. אלא שתנאים שהזמן גרמם מחייבים להשלימו על-ידי פירוט נוסף של מעשים, שהם כבחית פשע השמדת עם, שלא נראו דרושים, כנראה, למחוקק.

גישו זו של הוספת פירוט הולמת את רוח החוק, כפי שניכר מניסוחו וכפי שהוסבר על-ידי שר המשפטים דאז, פנחס רחון, בעת שהביא את החוק לקריאה ראשונה. הוא הצביע אז על שהראו של החוק, שהיא האמנה הבין-לאומית בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, שהתקבלה באו"ם, ובחון כך הסביר את גישת המחוקק הבין-לאומי לניסוח החוק, ואמר: "לפני מנסחי האמנה היו שתי אפשרויות — לתת הגדרה כללית או ללכת בדרך של פירוט המעשים השונים המהווים את הפשע השמדת עם. העצרת בחרה בדרך פירוט המעשים". ואומנם כך נוהג גם החוק. סעיף 1 של החוק מפרט כל אחד מן המעשים המהווים את הפשע. סעיף זה מונה חמישה מעשים, שכל אחד מהם הוא עבירה בפני עצמה, אלא

שנית, עם הצורך לאסור הסתה גזענית בלי להזדקק לאוצר מלים העלולות להתפרש באופן בלתי רצוי, כפי שהדבר היה רק לאחרונה; שלישית, עם הצורך להיראות בעולם כאויבים לא פשרה של הגזענות, דבר שאין ביכולתנו לעשות כל עוד תוכניות ברורות להשמדת עם מוצגות אצלנו על-ידי מפלגות שונות בפומבי ומרוחות בהרחבה ברחבי העולם.

לפיכך נראה לי, כי הצעת התיקון לחוק המוגשת בזה מחייבת עם צורך חיוני רחוק העומד בפנינו כחברה וכמדינה, וכי אישורה ימלא פרצה חמורה במערכת החוקים שלנו באופן שלא יעורר ששים מן הסוג שליו את ההצעות לחקיקה נגד הסתה גזענית.

אני מבקש מן הכנסת לאשר את הצעתנו, ואני מעריך כי לתיקון זה תהיה התנגדות. היקף התנגדות זה ישמש, לדעתי, אמת-מידה לתמורה שחלה ביחסה של הכנסת לפשע של השמדת עם מאז התקבל החוק לראשונה ואושר פה-אחד. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים י' מודעי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בעמדי שלא לקבל את הצעת החוק המוצעת אין משום חיובם, חלילה, של המעשים המוצעים להיכלל בתיקון לחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם. אבל, אני צריך לקבוע קטגוריות, שמקומם של תיקונים כאלה לא ימצא בחוק הנוכחי.

ואלה הן הסיבות: הרעיון ליחס באופן אוטומטי כוונה להשמדה, וזה שם החוק, כשמדובר במעשים שגם להנחת המציע הם מעשי הכנה בלבד. רעיון כזה הוא זר לעקרונות המשפט הפלילי; אין לו מקום במשפט פלילי, בוודאי לא בחקיקה מרחיקת-לכת כזאת כמו פשע של השמדת עם.

צדלי בישון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בהרבה מדינות בעולם יש חקיקה כזאת.

שר המשפטים י' מודעי:

אתה מכיר את העולם כל כך טוב? לאחר שההצעה תוסר מסדר-היום, אורה לך את תעביר אלי דוגמאות מחקיקה של הרבה מדינות בעולם שכוללות סעיפים כאלה, במידה שיש להם חוק פשע השמדת עם. כידוע לך, החוק עצמו איננו מצוי בחקיקה של מדינות אחרות. מדינות בודדות יש להן חקיקה כזאת, וגם לא בהיקפים שלנו. אבל, אשמח מאוד לקבל זאת.

אולי כאן המקום לתת גם טעמים אחרים. לא זו בלבד שההנחה שמי שרודף עם או קבוצה אומנם מתכוון להשמידו עדיין טעונה הוכחה, אבל גם אם נאמר שההנחה היא נכונה, אין פירוש הדבר שאנחנו רוצים לכלול כאן את בעיית האפליה על רקע קיבוצי או גזעי. אני עוד אציע דרכי פתרון, אבל לא כאן.

הנושא של אפליה כשלעצמה, גם כשהיא על רקע קיבוצי, הוא זר בהחלט לרציון של עבירת ההשמדה, שהיא עבירה מיוחדת, מאופיינת מאוד. ולכן נזקק המציע לחזקה המפוקפקת שיש קשר בכוונה הזאת להשמדה.

אולי ארחיק לכת יותר. כעת האחרונה הצלחנו לקבל הכרה, לפחות של ארצות-הברית של אמריקה, במסגרת הסכמי ההסגרה, בתביעתנו להסגיר לדינו אדם שביצע פשע לפי החוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, כאשר הפשע עצמו לא בוצע בישראל והמבצע עצמו אין לו שום זיקה למדינת ישראל. אם אנחנו מרחיבים את החוק ומכניסים בו מרכיבים

מניעת הפשע היא תובתה של המדינה המאמצת את האמנה ומצטרפת אליה בחקיקה משלה. אחד האמצעים למנוע את הפשע בטרם נעשה, כפי שנאמר באמנה ובחוק שחקקה הכנסת בעקבותיה, הוא לראות גם בכוונה לפגוע, ולו רק בחלק מן הקיבוץ הלאומי העלול להיות מטרה למבצעי הפשע, את הפשע עצמו.

וכן אומר החוק: "השמדת עם פירושה — אחד המעשים המפורטים להלן שנעשה בכוונה להשמיד, השמדה גמורה או חלקית, קיבוץ לאומי או אתני וגו'". יתר על כן, מכיוון שמטרת החוק היא למנוע את הפשעים, וראה הוא עבירה לא רק בעשיית הפשע עצמו אלא גם בניסיון לעשותו ובעיקר בקשירת קשר לביצועו, וכמובן בהסתה ישירה ופומבית לביצועו.

לפיכך, אם יתקבל התיקון שאנו מציעים, לא תוכל מפלגה בישראל לכלול בתוכניתה המדינית סעיף הקורא, לדוגמה, לגירוש חצי מיליון או מיליון-וחצי או כל מספר שהוא של ערבים, כפי שנעשה הדבר אצלנו על-ידי שתי מפלגות לפחות, כלי לעבור את העבירה של השמדת עם. כי הלא ברור שהכללת סעיף כזה בתוכנית מדינית הוא קשר לבצע את הפשע והסכרת התוכנית לציבור היא הסתה, כלומר אלה הם מעשים המהווים אותן עבירות המפורטות בסעיף 3 של החוק.

ראי לזכור, כי הניסוחים השונים שהוצעו לאחרונה לצורך חקיקת החוק למניעת הסתה גזענית או הצליחו להגדיר תוכנית פוליטית הקוראת להשמדת עם כעבירה. להיפך, כל פירוש מקובל של ההצעות שהועלו עד כה, אילו התקבלו, היה קובע כי הכנסת סעיף הקורא לגירוש חלקי-עם, או שלילת זכויות בסיסיות מהם, לחוק תוכנית מדינית של מפלגה, והסברתו בפומבי של סעיף כזה, אינם מהווים עבירה.

ואומנם, הסכנה החמורה שבהצעות שהוצעו עד כה לאיסור ההטפה לגזענות היא בכך שהן עלולות היל להעניק לגיטימציה לתוכניות שבמהותן הן קשר לבצע את פשע השמדת עם ולהטיף לו, כלי לעבור, מבחינה טכנית, על האיסור להטיף לגזענות כמוגדר באותן הצעות. לפי הצעתנו, הרי "קשר לגרש" הוא העבירה, היינו, הכנסת סעיף כזה לתוכנית המדינית היא העבירה הנאסרת על-פי חוק זה.

הצורך בהצבת סייג זה מובן לאור ניסיון העבר. אין גם בהוה או רואים עד כמה חשוב הדבר. כל התנועות הניאוראציות הפועלות בימים אלה בכמה ארצות באירופה ובארצות-הברית נוהרות שלא לעבור על החוקים האוטרים הטפה גזענית, אולם אי יכולות להכריז על תוכניותיהן הפאשיסטיות בחסות העיקרון הדמוקרטי של חופש הדעה וחופש ההתארגנות המפלגתיות.

על כך שתכסיס זה אפשרי עוד ישלמו, בלי ספק, מחיר כבד עמי הארצות האלה, וכן המיעוטים החיים בקרבם. אצלנו תכסיסים אלה עלולים לקעקע את יסוד משטרנו, שכן אנו שומעים לאחרונה דברים ברורים על הצורך לגרש ולהחמיר את הפליליות של המיעוט הלאומי הערבי בארץ, ודברים כאלה, כפי שמלמד הניסיון; מעלים את הכוונה על הדמוקרטיה. יתר על כן, דברים אלה, המתרחשים אצלנו ומצוטטים בהרחבה בכל אמצעי התקשורת בעולם, מעניקים לגיטימציה לתנועות הניאוראציות בעולם ומקלים עליהן לגזור גזירה שווה בין הנעשה אצלנו ובמקומות אחרים.

המסגרת של החוק למניעת השמדת עם נותנת לנו אפשרות טובה להתמודד עם כמה בעיות דחופות כעת ובעונה אחת: ראשית, עם התפתחות הגזענות אצלנו והסכנות הנלוות אליה;

בה, ולכן אפשר להעלות כל מיני היפותזות בדבר הסימנים המעידים על הכוונה לבצע פשע השמדת עם. אבל הרי אנחנו מדברים על סמך ניסיון קשה ועגום מאוד. האם היום, בהסתכלות אחורה, לא נראה בספר "מיין קאמפף" את הסימן הראשון לכוונה לבצע את הפשע? שם לא מדובר על תאי גזים, שם מדובר על גירוש, שם מדובר על שליחת זכריות בסיסיות, שם מדובר אך ורק על אותם מעשים — — —

הרשע מצא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

אל תבקש. אין מה לבקש.

שר המשפטים י' מודעי:

— — — הרבה יותר מופשט — — —

כשאתה מסתכל אחורנית, אתה אומר מה הייתה ראשיתו. ההנחה בהצעת החוק היא שהואיל ויש ראשית, ברור שיהיה המשך.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

בוודאי. אני חושב שהדבר נובע גם מרוח החוק הקיים אצלנו, אשר מציין שקשר לבצע הוא כבר בבחינת הפשע עצמו. קשר לבצע כל אחד מחמשת הסעיפים המופיעים בחוק — אין שם אף סעיף שהוא כשלעצמו מהווה השמדה. כל המעשים הם מעשים פליליים כשלעצמם, ורק בהצטרף אליהם הכוונה לפגוע בקיבוץ הם נהפכים לפשע של השמדת עם.

ברור שעל אותם חמישה סעיפים יש היום להוסיף מעשים נוספים. למשל, אם מפלגה המחיימת להגיע לשלטון מכלילה בתוכנית הפוליטית שלה גירוש של עם ברגע, שהיא תגיע לשלטון, זהו קשר לבצע את הפשע. אין בזה כל ספק. מכיוון שאין כל ספק שזו התחייבות כלפי כל מי שיתמוך בה לבצע את הפשע.

אני חושב, שהסירוב להתאים את החוק שנחקק ב-1950 לתנאים שנוצרו מאז יכול להתפרש לדאבוני הרב, כמתן גיבוי לאותן תופעות שבצבחותיהן העלינו את הצעת התיקון. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם כוועדה — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הצעת החוק בסדר-היום של

הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הצעת החוק למניעתו

וענישתו של הפשע השמדת עם (תיקון מס'

1), התשמ"ו — 1986, בסדר-היום של הכנסת

נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעת החוק לא הועברה לוועדה ולא התקבלה בקריאה טרומית.

שאינם ממינו, תהיה רתיעה מוחלטת מפני היענות כלשהי — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, אפשר לשאול שאלה?

שר המשפטים י' מודעי:

לא כאמצע דברי. שמעתי פה נימוקים שאינם משתלבים מבחינה הגיונית. אם מישו מפעיל, חס וחלילה, גירוש של קיבוץ מסוים — היכן כאן ההשמדה? הרי אפילו נחווין להשמיד כבר לא יוכל להשמידו: אפילו אם התכוון, וזו הנחה מפוקפקת מאוד. עבירת הגירוש היא עבירה חמורה מאוד, אבל היכן הקשר? בחרתי רק בדוגמה אחת מני כמה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, עצם גירוש של עם הוא כעצם השמדתו של עם.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, לא ביקשת רשות לשאול שאלה ולא להעיר הערה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ביקשתי.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא ממני.

שר המשפטים י' מודעי:

חבר הכנסת ביטון, אפילו המציעים לא הניחו את ההנחה שהפשע הוא הגירוש. הם הצמידו את הגירוש, לכוונה, וכך הגיעו להשמדה. לא הגירוש עצמו הוא הפשע.

אני רוצה לומר בעיקר, שהכללת אפליה או פגיעה בזכויות על רקע קיבוצי בחוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם יש בה פיתוח העבירה של פשע השמדת עם, פיתוח שלא ממין העניין, שנוקד מרובו על תועלתו.

אנחנו התכוונו בחקיקה שזה יהיה פשע מיוחד, חמור באופן מיוחד, מעל ומעבר לכל פשעים אחרים שיכולים להיעשות באדם או בקבוצת אנשים. התכוונו לכך. ברגע שיש מיהול, ברגע שיש הוספה של אלמנטים, כבר אין הבלטה של הכוונה המיוחדת גם באמנה וגם בחוק הישראלי.

השאלה של אפליה ופגיעה בזכויות על רקע קיבוצי דורשת פתרון. אין שום ספק, אבל יש לזכור אותה בנפרד, אם בהקשר פלילי, שהוא לא תמיד מחויב המציאות במקרים האלה, ואם בהקשר אחר. קישור שלה עם החוק המיוחד הזה, המיוחד מאוד במסגרת החקיקה הישראלית, איננו מתאים, ואני מצו לומר, שהוא יפתור בעיה אחת ויפגע ביכולת הענישה לעניין הממוקד מאוד שאליה התכוונו בעת החקיקה.

אי לואת אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת פלד, אם אתה מבקש להשיב, בבקשה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, במסגרת חמש דקות.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני חייב, קודם כול, להביע צער עמוק על התשובה של שר המשפטים על הצעת התיקון שלנו. התשובה שלו נאמרה כאילו מדובר באיזו אפשרות תיאורטית שמעולם לא התנסונו

3. הצעת חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986 *
(קריאה ראשונה)

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים להצעת חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986, קריאה ראשונה. יושב ראש ועדת הכנסת, בבקשה.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

גברתי היושבת ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה ראשונה, מטעם ועדת הכנסת, את חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986.

חוק משכן הכנסת ורחבתו, התשכ"ח — 1968, הקנה ליושב ראש הכנסת סמכויות נרחבות ביותר, הדרושות לקיום הסדר והביטחון ברחבה. בין היתר, הוקנתה לו הסמכות לקבוע, לאחר התייעצות עם הסגנים, שטחים שהכניסה אליהם מותרת אך ורק בהיתר. ואכן, כידוע לכולנו, מותנית הכניסה לשטח המגודר של רחבת הכנסת וכן למשכן הכנסת בקבלת היתר כניסה מאת יושב ראש הכנסת או מטעמו.

תקנות משכן הכנסת ורחבתו (היתרי כניסה), התשל"א — 1971, קבעו את דרכי קבלת ההיתרים ואת סוגי ההיתרים, שהם חד-פעמיים או קבועים. אשר להיתרים הקבועים, נקבע בחקנות מי הם הרשאים לבקשם: עובדי מדינה בתפקידים מסוימים, עובדי סיעות בכנסת, אנשי ציבור וכיוצא באלה.

ואולם, לבד מהיות מבקש ההיתר נמנה עם קבוצה מסוימת, מן הראוי כי יושב ראש הכנסת ידע כי מדובר באדם שלא נשקף ממנו חשש סכנה, לסדר או לביטחון במשכן, וכבר היו דברים מעולם. אם בעבר לא היו מגבלות חוקיות בעניין זה, הרי כיום אוסר חוק המרשם הפלילי ותקנות השבים, התשמ"א — 1981, מסירת מידע מן המרשם אלא לגופים ובמקרים המפורטים בו. סעיף 6 לחוק זה קובע, כי "מי שהוסמך על-פי חוק לקבל היתר, ולשם כך הוא רשאי, על-פי אותו חוק, להביא בחשבון את עברו הפלילי של המבקש, תמסור לו המשטרה מידע מן המרשם, אם המבקש הסכים לכך".

הצעת החוק שלפנינו באה אפוא לקבוע, כי יושב ראש הכנסת, או מי שהוא הסמך לעניין היתרי כניסה לכנסת, רשאי להביא בחשבון את עברו הפלילי של המבקש היתר כניסה לכנסת, וזאת אך ורק לגבי עבירות שיש בהן משום פגיעה בביטחון המדינה או בסדר הציבורי.

ועדת הכנסת אשר דנה בסוגיה זו הגיעה למסקנה כי, נוכח האחריות המוטלת על יושב ראש הכנסת, מן הראוי לצייר בסמכות שתאפשר לו לשקול, על בסיס נתונים עובדתיים, אם יכול להיות חשש לסדר ולביטחון בכנסת משהייתו של אדם מסוים בה.

אבקש לקבל את החוק בקריאה ראשונה, ולהעבירו לוועדת הכנסת, לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אנחנו עוברים לדיון. ראשון נרשם חבר הכנסת יצחק ארצי, הוא אינו נוכח. שני — חבר הכנסת תופיק טובי. גם הוא אינו נוכח. חבר הכנסת אוריאל לין — אינו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1783).

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת ראש, כנסת נכבדה, אנחנו עוסקים בחוק חשוב, שכן הוא עוסק במשכן הכנסת. הייתי רוצה לחזות מן השגרה ולהעלות כמה נושאים, אומנם שוליים, אבל כל אחד מאתנו נתקל בהם מדי יום ביומו. כאשר אנחנו באים לכנסת בשעות הבוקר, אחרי ההצטרפים או הערב —

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מקווה שלא יהיה קשר מקרי בין דברך לבין הנושא.

דן תיכון (הליכוד):

הנושא הוא: משכן הכנסת ורחבתו.

כל מי שעוקב אחר הסידורים והשינויים וכל המתלווה אליהם, שואל את עצמו אם אנחנו יודעים מה אנחנו מבצעים ברחבת הכנסת, אם רחבת הכנסת מוגנת, ואם מאפשרים לכל אדם להיכנס לרחבת הכנסת. כחיות, מול שער פולומבו, אני רואה לעתים אנשים מטיילים. הם נכנסים לרחבה הזאת, עושים סיבוב ויוצאים. אני שואל את עצמי, האם אתם ערים לעובדה שאין הקפדה לגבי כל מי שנכנס. בעצם הכול יכול להיעשות ברחבת הכנסת. שכן, במחסום הראשון מסתכלים בעצם לתוך המכונית ואין יודעים מי יושב בה. כל אוטובוס נכנס לרחבה. אומנם איש משמרת הכנסת מצוין לעבר הנהג, עושה לו שלום ומסתכל אם אין מאיימים על הנהג, אבל האוטובוס עושה סיבוב, וכל אחד יכול להיכנס לרחבה הזאת. אני מציע לך, אדוני קצין הכנסת, לבדוק את הנושא הזה. יש להתייחס לנושא הזה ברצינות. אני מתוודע בטרם יקרה אסון כלשהו.

יש כאן בעיה. אני יודע שיש אנשים שטוענים שבהסכם העבודה שלהם נקבע שהאוטובוס יגיע אל תוך הרחבה. אני אומר לך, גברתי היושבת ראש, שאינני מכיר פרלמנט שאפשר להגיע לתוכו כמעט ללא בקרה, קל וחומר כאשר מדובר כמצב הביטחוני שבו אנחנו מצויים. אני רואה מטיילים, אני רואה אוטובוסים המובילים חתירים. איש איננו יודע מה נעשה בתוך האוטובוסים, מי יורד מתוך האוטובוס ומי עולה אל תוך האוטובוס. ויש מכוניות שונות החונות סמוך לרחבה הזאת, וכל אפתח פה לשטן.

נושא נוסף שמטריד אותי: רואים כאן סיורים, ואני מקדם בכרכה כל סיור, אבל חסר כאן דבר אלמנטרי והוא חנות למזכרות. בכל אתר דוגמת משכן הכנסת יש חנות שבה המסירים יכולים לרכוש מזכרות מן הביקור שערכו בו. אני מציע לכם שלא לשלוח את המטיילים למוזיאון ישראל, אלא לנסות לאזן את תקציב הכנסת באמצעות חנות כזאת.

מיכאל איתן (הליכוד):

האם יש בתקציב הכנסת עודפים?

דן תיכון (הליכוד):

להיפך, יש גירעונות.

מיכאל איתן (הליכוד):

בשביל זה צריך עודפים.

דן תיכון (הליכוד):

אתה יוצא מתוך הנחה שבעצם כל עסק רינו להפסיד.

מיכאל איתן (הליכוד):

עסק כזה.

הלל וניסה להוציא את העוזר הפרלמנטרי שלי, מר מרזל. ורק איום של בג"ץ מנע זאת ממנו. הסעיף הראשון של החוק מיועד למר מרזל. זה חלק מהמלחמה של יושב-ראש הכנסת בסיעת "כך", מלחמה שהחלה בתחילת הכנסת הזאת.

כבר בספטמבר 1984 הורה יושב-ראש הכנסת לקצין הכנסת, מר בן-גל, שלא לתת לרשימה מסוימת של אנשי "כך" את הזכות להיכנס לכאן אלא באישור מיוחד שלו.

היו"ר ח' גרוסמן:

אינני סבורה שמה שאתה מביא כאן הוא עניין למליאת הכנסת. יש ועדת הכנסת, היית חייב לפנות אליה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני חושב שדווקא כן, כי יש קשר בין זה ובין זה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אם יש לך תלונות על הנהלים בכנסת, היית חייב לפנות לוועדת הכנסת.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אולי אעשה זאת. לא באתי כאן להתלונן, באתי לכאן כדי להראות שיש קשר בין שני הדברים.

אף שקצין הכנסת הכחיש זאת ואמר שזה לא נכון, בידי רשימה החתומה עלייך ובה שמות האנשים, כרשימה כתוב: "יש להתיר כניסה של אנשי תנועת 'כך' כלהלן, רק לאחר אישורי", ובהם מר ברוך מרזל.

רבתי, יושב-ראש הכנסת מר שלמה הלל, כחלק מהמלחמה נגד תנועת "כך", כבר ניסה למנוע מהסיעה את הזכות היסודית להציע אי-אמון לממשלה, ורק בזכות הבג"ץ הוא נכשל גם כזה. הוא גם ניסה והצליח, לדאבוננו, להעביר תקנה — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מצטערת, חבר הכנסת כהנא, אין פה דיון — — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

גברתי, אני מגיע לזה.

היו"ר ח' גרוסמן:

סליחה, אין פה התדיינות — — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

גברתי היושב-ראש, תנסי פעם אחת להיות אובייקטיבית. אולי זה קשה לך, אבל בכל זאת.

היו"ר ח' גרוסמן:

אבל אם אני מדברת, תפסיק לרגע.

מה שאני רוצה לומר לך הוא, שפה יש דיון על חוק, אין פה התדיינות בפני הכנסת בעניין שנוגע בין הסיעה שלך לבין יושב-ראש הכנסת.

מאיר כהנא (תנועת כך):

שמעתי, ובכן, מכיוון שכל הנימוק שלי הוא בעניין זה של אותו חוק, שזה חלק — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

הבינותי, כבר אמרת את שלך.

מאיר כהנא (תנועת כך):

— — — בסדר, עוד לא גמרתי. ובכן, הוא העביר תקנה לתקנון, לפסול חוק שהוא חושב שהוא גזעני. כחקנה אין שום הגדרה, לדוגמה, הצענו חוק לפסול את המיסיון, הוא פסל את החוק הזה על רקע של גזענות.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לך לא לומר זאת במקרה הזה.

אני רוצה לומר כמה מלים לסדרנים המלווים אותנו כעבודה. יש להם בעיות, ואין להם בפני מי להשמיע את דבריהם, ולכן אנחנו, חברי הכנסת, מקשיבים. צריך להתייחס ביתר הבנה לסדרנים אלה. יש לשמוע אותם, להאזין להם, ואם אפשר — לסייע, שכן הם עושים עבודה חשובה ביותר, גם בימים שאנחנו, חברי הכנסת, איננו נמצאים כאן.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

בני שליטא (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, היום ביקרה ועדת הפנים של הכנסת במטה הארצי של המשטרה. ראינו שם מרכז מידע, וראינו שיש הרבה מאוד מידע על כל אזור, גם על אזרחים הגונים וטובים, קצת מפחיד כאשר רואים את זה. על סמך הביקור הזה אני אומר, שבמבט ראשון כל העסק הזה נראה לי מבהיל במקצת. יותר מדי מידע על אנשים מסתובב ומתגלגל, מסתובבים ומתגלגלים דברים שמתבעם הם עשויים להיות גם מודלפים, ויש בלי שום ספק סכנה וחשש שאדם ייפגע שלא לצורך, כתום לב או שלא כתום לב.

אנחנו מדברים היום על בית-המחוקקים. לא מדובר פה על הגנה על עצמנו, על חברי הכנסת, אבל בית-המחוקקים מסמל את מעוז הדמוקרטיה הישראלית, את לכי'לה של האומה, לכן הוא צריך גם להיות שמור בצורה הטובה ביותר. יש למנוע דברים שהיו בכנסות ראשונות, בזמן, עם זאת, דבריהם ההסבר כתוב, שהצעת החוק באה לאפשר ליושב-ראש הכנסת לקבל מידע מהמרשם לגבי אותן עבירות שמן הראוי להביאן בחשבון כעת שהוא שוקל מתן היתר. אם כן, נשאלת השאלה ונשאת השאלה: מה הן אותן עבירות שמן הראוי להביאן בחשבון? לא הייתי רוצה שזה יהיה מכלול רחב מדי וגדול מדי. יש דברים ששייכים לפרט ולצנעתו ואין לחשוף אותם, גם לא בפני יושב-ראש הכנסת, גם לא בפני ועדה מצומצמת ביותר. לכן, עקרונית, אני סבור שמיטב לקחת סיכון מסוים, אקרא לו אפילו סיכון מחושב, ובלבד שלא נגזים ונביא לחשיפה לא-הכרחית של מישור.

אני רוצה לומר, שאם תהיה חשיפה כזאת, אפילו אחת לשנתיים, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת, זה יהיה נזק; אומנם נזק פרטי, לאיש אחד, או למשפחה אחת, אבל נזק שאי-אפשר לחקנו.

לכן, החוק בעיקרו הוא נכון, אבל צריך לצמצם עד כמה שאפשר את העבירות, שיהיו כאמת רק עבירות עקרוניות, מיוחדות, המשפיעות על ביטחוננו של הבית הזה. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, אחרון הנואמים בסעיף זה. בבקשה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

גברתי, היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוששני שהחוק שלפנינו, שראוי לכנותו חוק מרזל, הורו ולידתו בתנועת "כך". אין ספק שיש צורך בחוק שיגן על ביטחונה של הכנסת, אבל בחוק הזה יש גם אישור ליושב-ראש הכנסת, שנותן לו פתח להוציא גם יהודים על רקע הפרת הסדר הציבורי.

לפני כחצי שנה ישב אתי יושב-ראש הכנסת מר שלמה

— הצעת חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3): הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 137 לחקון הכנסת —

חשדות לכאורה שקיימים נגד אנשים מסוימים במרשם הפלילי, לצורך עבודת המשטרה. הרי זו בדיוק הבעיה, ואיני יודע אם זו האופורמזיה שהייתי רוצה להעביר דרך חוק משכן הכנסת ורחבתו.

לכן, גברתי היושבת-ראש, הייתי מציע, שהכנסת לא תאשר היום את התיקון הזה בחוק. הייתי פונה ליושבת-ראש ועדת הכנסת ואומר לו, שאם באמת הכוונה לפתוח את חוק המרשם הפלילי לאנשים נוספים, שצריכים, לצורכי עבודתם, מידע מסוים, יש לתקן את התיקון הזה בחוק המרשם הפלילי ולא בחוק הזה. כדי שלא ליצור חקרים שהוא, לדעתי, מסוכן לעבודת החקיקה ולעבודת הכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אני מבקשת מיושבת-ראש ועדת הכנסת להשיב.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לומר לחבר הכנסת דן תיכון, שהנושא הוא חוק משכן הכנסת ורחבתו, אבל הצעת התיקון אינה נוגעת לנושא שאתה דיברת עליו, אף שהנושאים שהעלית הם חשובים מאוד, לצערי הרב, איני יכול להשיב בשם קצין הכנסת. אני יכול להציע לך לפנות בכל ההצעות והמחשבות הטובות שלך ככתב ליושבת-ראש הכנסת, אולי לקצין הכנסת, אולי הדבר יגיע לדיון בוועדת הכנסת. זה בהחלט ראוי לדיון, אבל, לצערי הרב, לא במסגרת הנושא שאנחנו דנים בו.

אם אסכם את הדברים של חברי הכנסת האחרים שדיברו בדיון, חברי הכנסת שליטא, כהנא וקולס, למעשה, הכול מציעים, בצורה זו או אחרת, לצמצם את היקף השימוש בתיקון המוצע. אני יכול בהחלט לומר, שבוועדת הכנסת, אם הכנסת תעביר את הצעת החוק לוועדה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית, אני באופן אישי אשקול כחיוב את צמצום השימוש בו בצורה זו או אחרת.

אשר לעמדה שביטא כאן חבר הכנסת קולס — הוא הציג אותה גם בוועדה בהרחבה רבה. רוב חברי הוועדה, לרבות הידענים המשפטיים, לא קיבלו את הגישה הבסיסית שלו, ואני איני מקבל אותה גם עכשיו. אבל אני חוזר ואומר, שאני מוכן בהחלט להצטרף לאותם חברים שרוצים, שהשגנוש בתיקון ייעשה רק במקרים מיוחדים ולא יהיה נפוץ במיוחד.

אני מציע, כמובן, לתמוך בהצעה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. אני מעמידה להצבעה בקריאה ראשונה את הצעת חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק משכן הכנסת ורחבתו (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986, לוועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

ברוב קולות הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדת הכנסת.

רבותי חברי הכנסת, אני מציע להוודא את הסעיף הראשון ולהשאיר את הסעיפים 2, 3 ו-4, הקשורים לביטחונה של הכנסת. לחלופין, אני מציע שהסעיף הראשון לא יוחל על עובד בכיר בסיעה בכנסת. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר קולס. הוא אומנם נרשם עכשיו, אבל זה דיון אישי. בבקשה.

אליעזר קולס (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כרצוני לשוב ולחזור לדברים שאמרת בנושא הצעת החוק הזאת בוועדת הכנסת, ואחיהם, קודם כול, לדרך החקיקה ולצורת החקיקה. מה אנחנו עושים פה אם אנחנו ממליצים באמת לקבל את ההצעה הזאת בקריאה ראשונה?

הכנסת הזאת אישרה את חוק המרשם הפלילי, שנוון בהרחבה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. בחוק המרשם הפלילי נקבע בצורה מפורשת מי רשאי לקבל פרטים מן המרשם הפלילי ולצורך מה.

איני רוצה להתווכח עם יושבת-ראש הכנסת, ובכלל בענייני ביטחון הכנסת איני רוצה להתווכח. אבל אם היתה כוונה לפתוח את המרשם הפלילי בפני יושבת-ראש הכנסת, קצין הכנסת, מזכיר הכנסת או משהו נוסף, הרי שהתיקון צריך היה לבוא בחוק המרשם הפלילי ולא בחוק משכן הכנסת. כי מה אנחנו עושים כאן? אנחנו קבענו את חוק חופש המידע, קבענו כללים לשמירת מידע, עכשיו זה החוק הראשון, ואחריו יבואו חוקים אחרים. אנחנו נפתח את אותם מאגרי מידע ולא נוכל לחפש, אפילו אם נרצה, למי פתחנו אותם. לשם מה קיבלנו את חוק המרשם הפלילי? כדי לקבוע שיש מרשם פלילי וכיצד להגן עליו, וכדי לקבוע מי רשאי לגשת אליו.

אחרי ששמעתי בוועדת הכנסת איך קובעים את מתן האישורים, אני סבור, שהסמכות בעניין זה לא היתה צריכה להיות סמכותו של יושבת-ראש הכנסת. אם וקוקים באמת לסעיף הזה לצורך ביטחון הכנסת, היה צריך לתקן את חוק המרשם הפלילי ולקבוע בו, שקצין הכנסת או מזכיר הכנסת, שניהם כאחד, או אחד מהם, הם מוסמכים לפנות ולבקש פרטים מן המרשם. כך היינו עושים שני דברים: א. משאירים את החקיקה כמקום שבו צריך אותו באמת ולא בסעיף הזה של חוק משכן הכנסת, כי מחיר יהיה חוק משכן הנשיא, ומדוע לא יבקש מנכ"ל בית הנשיא סמכויות באותו נוסח? ומחרתים, בבית-חולים פלוני או אלמוני לא יבקשו במסגרת חוק בריאות העם או בריאות הציבור לפתוח את המרשם הפלילי לצורך משהו אחר? ואז, מה עשינו עם אותו חוק מסכן, שנקרא חוק המרשם הפלילי? בשביל מה חוקקנו אותו? חוקקנו אותו לאחר שהעניין הזה נדון בוועדה, שהקרישה לו הרבה מאוד שעות לויכוחים ולדיונים, כדי לשמור על מידע מסוים. כי באותו מידע לא תמיד יש רק הרשעות של בית-משפט. הרי במסגרת המרשם הפלילי מופיעים כל מיני נתונים על אנשים, שהם חשובים לעבודת המשטרה. ובעצם, את אותם נתונים רוצים יושבת-ראש הכנסת, או קצין הכנסת לדעת, הוא איננו רוצה לדעת רק את גיליון ההרשעות, והיינו את העבירות שבהן הורשע אותו איש בפני בית-משפט. הוא רוצה לדעת על

ה. הצעת חוק ועדת הכנסת לתיקון סעיף 137 לחקון הכנסת *

הכנסת לתיקון סעיף 137 לחקון הכנסת. אני מבקשת מיושבת-ראש ועדת הכנסת להביא את ההצעה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הכא כסדר-היום — הצעת ועדת

הכנסת. במלים אחרות: ההצעה באה ליצור מצב של שוויון מבחינת הפרוצדורה בין הצעת חוק פרטית לבין הצעה לסדר-היום.

נוכח ההסכמה הכללית לצורך בחיקוק, אבקש את אישורה של הכנסת לחיקוק המוצע.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. אני מעמידה להצבעה את החיקוק כפי שהובא על-ידי יושב-ראש ועדת הכנסת.

ה צ ב ע

הצעת ועדת הכנסת לחיקוק סעיף 137 לחוק

הכנסת נתקבלה.

ט. הצעת חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו — 1986 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אחידים. לפי חוק החוזים האחידים, התשמ"ג — 1982. הוועדה מצפה, שהשר אומנם יפעיל סמכות זו, לפחות לגבי המנפיקים הגדולים, שהם חברות כרטיסי האשראי והבנקים המנפיקים את כרטיסי הבנק. לשם כך היא קבעה, בסעיף 20(ב) לחוק, שהשר יתבסס בהודעה ב"רשומות", בתוך 90 ימים מיום כניסתו לתוקף של חוק זה, את רשימת המנפיקים שתוכנה עליהם לבקש אישור זה.

התחולה הטריטוריאלית של החוק הובהרה גם היא בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט. לגבי ההוראות העונשיות יחולו ההוראות הרגילות בדבר תחום השיפוט, ואילו במישור האזרחי רצוי להבהיר מיהו מנפיק לצורך החוק העוסק בכרטיסי חיוב, שמטבעם נעשה בהם שימוש גם מחוץ למקום מושבו של המשתמש. החוק יחול על המנפיק שהוא חברה הרשומה בישראל או שעסקיה בישראל, או על מי שמנפיק כרטיסי חיוב ללקוח ישראלי והמען למסירת הכרטיס הוא בישראל. בדרך זו יחול החוק על כל כרטיסי החיוב של החברות המנהלות עסקים בישראל, גם כשהן חברות זרות, ונוסף על כך, על חברות זרות המנפיקות כרטיסים ללקוחות ישראלים, אם אלה קושרים עצמם לישראל על-ידי מתן כתובת בישראל שלפיה יימסר כרטיס החיוב. הוראות החוק בתחום האזרחי לא יחולו על חברות זרות המנפיקות ללקוחות זרים, גם אם אלה רוכשים נכסים בישראל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה להאריך את התקופה עד לכניסת החוק לתוקף מארבעה חודשים, כפי שהיה בהצעת החוק המקורית, לשישה חודשים. זאת מתוך הבנה, שלפחות חלק מהמנפיקים מתכוונים להכין נוסח של חוזה חדש שיחלים לחוק החדש. עם זאת, יחולו הוראות החוק הזה גם על חוזים שנחתמו בעבר, למעט עסקאות של תשלום נדחה. למי שכתר חוזה בעסקה נדחית — זכות קנייה לסיים אותה לפי ההוראות שחלו על החוזה לפני תחילת החוק.

ועדת החוקה, חוק ומשפט ייחסה חשיבות גם לכיבוע החוק, כפי שיבוא לידי ביטוי בתקנות שיוחקו על-ידי שר המשפטים בהתייעצות עם נגיד בנק ישראל, ולכן קבעה שאלה יוחקו באישורה.

הוועדה שינתה את ההוראה שהיתה בהצעת החוק, שלפיה ניתנה למנפיק האפשרות לבטל כרטיס חיוב כלא הודעה

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד בזה להביא לאישור הכנסת חיקוק לחוק הכנסת, כהתאם להוראות סעיף 152 לחוק.

מדובר בהוספת סעיף לחוק, 137א' דבתי. הצעת החיקוק הונחה על שולחן הכנסת ביום 9 ביוני 1986, ומשלא הוגשו השגות כלשהן, היא מובאת בזה להצבעה.

בעת הדיון המוקדם שהחוקים במליאת הכנסת לפני כמה חודשים בהצעת חוק של חבר כנסת התעורר ספק, אם ניתן לדחות את ההצבעה. על-מנת להסיר ספק כזה בעתיד הוצע להוסיף סעיף דוגמת סעיף 93 לחוק, שעניינו דחיית הצבעה בעניין הצעות לסדר-היום. נוסחו של הסעיף החדש זהה לחלוטין לסעיף 93, אלא שהוא מתייחס להצעת חוק של חבר

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו — 1986, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו — 1986.

חוק כרטיסי חיוב עוסק בכרטיסי אשראי ובכרטיסי בנק. חוק זה נוגע כיום לרוב הציבור. בידי הציבור כיום כמיליון כרטיסים כאלה. במסגרת דיוניה שמעה ועדת החוקה, חוק ומשפט את נציגי המנפיקים של כרטיסי האשראי, איגוד הבנקים, לשכת המסחר וארגוני הצרכנים. הדיון בחוק לוזה בוועדה על-ידי נציגי משרד המשפטים, משרת ישראל ובנק ישראל.

הצעת החוק שאותה אני מביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית עוסקת בשני היבטים עיקריים: האחד, הגבלת אחריות הלקוח במקרה של שימוש לרעה בכרטיס חיוב; השני, התאמת העבירות הפליליות לחוק העונשין.

ועדת החוקה, חוק ומשפט אישרה את ההסדר המוצע בחוק, שלפיו לקוח שהודיע למנפיק על אובדן או גנבה של כרטיס אינו אחראי עוד לחיובים שבוצעו לאחר מסירת ההודעה על שימוש לרעה שנעשה בכרטיס. אחריות הלקוח לנוק שנגרם בין המועד שבו נודע לו על השימוש לרעה ועד למתן ההודעה למנפיק מוגבלת, לפי שיטת המביאה לאיזון בין אינטרס השמירה על סכום סכרי בלבד שיוטל על הלקוח, מצד אחד, לבין אינטרס המנפיק לקבל את ההודעה על השימוש לרעה בהקדם האפשרי, מצד שני. לאור זאת, חרוב הלקוח בסכום חדר-פעמי ובתוספת סכום יומי בעד כל יום שעליו לא הודיע למנפיק על השימוש לרעה, סכום מצטבר זה מוגבל פעם נוספת, אם ההודעה נמסרת בתוך 30 ימים מיום שנעשה לראשונה שימוש לרעה בכרטיס.

ועדת החוקה, חוק ומשפט ביקשה לראו לך שיחסי לקוח-מנפיק, שאינם מוסדרים בחוק זה, יהיו גם הם בפיקוח ציבורי. לשם כך, שולבה הוראה המסמיכה את שר המשפטים לדרוש שמנפיק יגיש את החוזה שלו לאישור בית-הדין לחוזים

באולם. אני הייתי מציע לאפשר לו לנמק את ההסתייגויות. אבל אם הוא איננו, לא אשיב על הסתייגויות שלא נומקו, כי, בעצם, התשובה המרכזית שלי היא, שכל הדברים שהוא מביא בהסתייגויות מופיעים בנוסח הזה, כפי שהבאתי אותו פה. בהדפסת נוסח החוק נפלו טעויות מספר, ואלה תוקנו בלוח התיקונים שניתוסף להצעת החוק כעמוד האחרון. אני מבקש שהכנסת תצביע על הנוסח המתוקן בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. מכיוון שחבר הכנסת ויקטור שם-טוב איננו, אעמיד את הסעיפים ואת ההסתייגויות להצבעה.

ה צ ב ע

סעיפים 1 עד 4 נתקבלו.

היו"ר ח' גרוסמן:

לסעיף 5 יש הסתייגויות של חבר הכנסת ויקטור שם-טוב. מי בעד? מי נגד? אני מזכירה למנות.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חבר הכנסת

ו' שם-טוב לסעיף 5 — 3

נגד — רוב

התיקון של חבר הכנסת ו' שם-טוב לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 6 עד 8 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ו' שם-טוב לסעיף 9 לא נתקבל.

סעיף 9, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ו' שם-טוב לסעיף 10 לא נתקבל.

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 11 עד 23, לרבות סעיף 12 בנוסח המתוקן כפי שצויר, נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ו' שם-טוב לסעיף 24 לא נתקבל.

סעיף 24, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מעמידה את החוק להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד החוק? מי נגד?

ה צ ב ע

חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו — 1986, נתקבל.

מראש, כאשר קיים חשש שהלקוח לא יוכל לשלם במועד המוסכם את תמורת הנכסים שרכש. לפי הנוסח החדש, המופיע בהצעה שלפנינו, במקרה כזה ראשי המנפיק להשעות את זכות הלקוח להשתמש בכרטיס כאופן זמני בלבד. בתקופת ההשעיה יחליט המנפיק אם יש מקום לחדש את השימוש או להודיע ללקוח על כך שחזרה כרטיס החיוב שלו יכולת.

הוועדה הוסיפה בהצעת החוק הוראה הקובעת, שעל המנפיק להשיב ללקוח את הסכומים שבהם חריב, אם חריב בסכומים שהם מעבר לסכומים שהוא חייב בהם למעשה, לפי הסדר הגבלת האחריות. את הסכומים האלה על המנפיק להשיב בהקדם האפשרי, ולכל המאוחר בתוך 30 יום, וכדרך זו מוטלת על המנפיק חובה להחליט בתוך תקופה סבירה, אם הלקוח זכאי להשבת הסכומים, או שגם מדובר בלקוח שקיים חשש שהוא מעורב במעשה מרמה או במצבים דומים שבהם הגבלת האחריות לא חלה, והלקוח אחראי בעד מלוא הסכום שבו חריב חשבונו.

ועדת החוקה, חוק ומשפט היתה בדעה, שיש צורך בהוראה הקובעת הנחיתה ברורות לגבי לקוחות אשר לא מוכנים לסייע למנפיק בהחזרת כרטיס שאבד או נגנב. לקוח שהודיע למנפיק על שימוש לרעה ואחריותו הוגבלה, מאבד בדרך כלל את העניין בחקירת נסיבות המקרה. לעומת זאת, מעוניין המנפיק באיתור הכרטיס ובאיתור המקרה, כדי למנוע את המשך השימוש בכרטיס. אי-מסירת פרטים — מעבר למינימום מסוים שייקבע בתקנות — אומנם איננו תנאי להגבלת אחריות הלקוח, אולם על הלקוח להיות מודע לחשיבות הסיוע בהחזרת הכרטיס. אי-לכך, נוספה ההוראה הקובעת, שמי שלא מסר פרטים, ראשי בית-המשפט, לפי בקשת המנפיק התובע, לפסוק לו פיצויים בסכום מוגבל עד 2,500 שקלים חדשים.

הצענו בוועדה להחמיר כעונשים שנקבעו בהצעת החוק לגבי כמה עבירות. ההצעה שלנו נתקבלה גם על דעת נציגי משרד המשפטים, וכך זה באמת נקבע בהצעה שאני מביא עכשיו לקריאה שנייה וקריאה שלישית. לדוגמה: על עבירה של החזקת ציוד לזיוף כרטיסי חיוב נקבע עונש של חמש שנות מאסר במקום שלוש, כפי שנקבע בהצעת החוק; ובעבירה ההוגאה נוספה ההוראה, שמי שעבר אותה כנסיכת מחמירות דינו חמש שנים. לגבי עבירה זו, שילבנו גם את האפשרות שהשימוש בכוונה להונות לא יהיה בכל כרטיס החיוב אלא רק במרכיב ממרכיביו, כמו, למשל, הפס המגנטי המפוענח.

גברתי היושבת-ראש, חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו — 1986 בא להסדיר נדבך נוסף בחקיקה, המיועד לשמור ולהגן על זכויותיו של ציבור גדול של צרכנים בישראל. אני מבקש בהודמנות זו להביע את תודתי ואת תודת ועדת החוקה, חוק ומשפט לגברת טנה שפניץ, שיושבת כאן אתנו, ולמר אלן יוסבלט ממשרד המשפטים, שעשו רבות בהכנת החוק — החל משלב כתיבתו, ניסוחו, וכלה בלבושו הסופי, ועל הסיוע שהושיט לוועדה ולי בריגנים שלנו בנושא הזה, בהצעת חוק שבצעם עדיין אין רוגמתה במדינה.

גברתי היושבת-ראש, לחוק הזה הוגשו הסתייגויות על-ידי חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואני לא רואה אותו כרגע

י. שאלות ותשובות

1677. המפקעת ארמות הכפר צור-יבחר

חבר הכנסת מ' בראון שאל את שר החקלאות ביום י"ט בטבת התשמ"ו (31 בדצמבר 1985):

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות של שר החקלאות.

אי לכך הריני שואל:

1. האם הפרסום הזה נכון?
2. אם כן — מה בדעת המינהל לעשות בבתיים שרכש ובבתיים שהוא מתכוון לרכוש?
3. האם הסכומים המוצעים תואמים את מחירי השוק או שהם גבוהים מהם?
4. אם נועדו הבתיים לשיכון? ואם כן — את מי מתכוון המינהל לשכן בבתיים שרכש?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. — אין המינהל רוכש בתיים בפקיעין, ולכן אין כל ממש בסכומים שעליהם מדובר. אין רכישות ואין יעדים לרכישות.

1957. השירותים הווטרנריים

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את שר החקלאות ביום כ"ד באדר א' התשמ"ז (5 במרס 1986):

לשירותים הווטרנריים חשיבות רבה, הן למשק החי והבקר, והן לבריאות הציבור, בשל מחלות מידבקות העוברות מבעלי חיים לאדם.

בשנים האחרונות קוצצה מצבת כוח-האדם בשירותים הווטרנריים בשיעור של 40%. ודבר זה גרם לפגיעה בפונקציות שלמות. קיצוץ נוסף עלול לגרום לנזק בלתי-הפיך למשק החי, לבריאות הציבור וליצוא החקלאי.

הצעת התקציב החדשה מעבירה את האחריות על השירותים הווטרנריים בשדה ואת הפיקוח הווטרנרי מידי הממשלה לידי מועצת החלב.

שאלותי הן:

1. אילו שינויים כספיים יתחוללו עקב כך?
2. האם לא די בנזקים שנגרמו עד כה, ואילו נזקים נוספים עלולים להיגרם בעתיד?
3. מה היא הסיבה להעברת הסמכויות, והאם מוכשרת מועצת החלב ריה לכך?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. ההוצאה ממסגרת תקציב המשרד תופחת והיא תוטל ישירות על הענפים.

2. אין נזקים עד כה ולא יהיו נזקים בעתיד.

3. לא הועברה הסמכות למועצת החלב.

1985. עויבה במשקי רמת-הגולן

חבר הכנסת א' שלום שאל את שר החקלאות ביום כ"ט באדר א' התשמ"ז (10 במרס 1986):

בעיתון "על המשמר" מיום 24 בפברואר 1986 התפרסמה ידיעה בדבר 50 משפחות חקלאים הנמצאות בשלבים אחרונים של חיסול משקיהן ועזיבת רמת-הגולן. מן הידיעה משתמע, שהמשקים הם דווקא משקים מוצלחים, יצרנים טובים, שנקלעו לחובות גדולים עקב היריבת הגבוהה שהם משלמים.

ברצוני לשאול את השר:

בשנת 1970 הופקעו כ-2,500 דונם מאדמות הכפר צור-בחר שליד קיבוץ רמת-רחל, כדומה של ירושלים. על חלק מן האדמות המופקעות שעל הגבעות שמדרוס לכפר, כרוכין אדמות טרשים, נבנו שיכונים תלפיות-מזרח וארמון-הנציב.

לפני כחודש וחצי עלו טרקטורים של הקרן-הקיימת, בנוכחות נציגי מינהל מקרקעי ישראל, על אדמות מעובדות ונטרעות כוודי שכין השכונות לכפר, וכן על המורדות הצפוניים של הכפר עצמו, ופילסו דרכים עד סמוך לבתי הכפר.

נציגי מינהל מקרקעי ישראל טענו, שאף אדמות אלה הופקעו בשנת 1970, אף שזה כ-15 שני לא נעשה בהן כל שימוש. מוכתר הכפר טוען, כי מעולם לא הוריעו לו על הפקעת האדמות שכוודי או אלה שבשולי הכפר. אנשי המינהל, שעלו על הקרקעות המעובדות, טענו שהדרכים נועדו להכשיר את המקום לנטיעת פארק.

אבקשן להשיב לי:

1. מתי הופקעו אדמות הכפר שכוודי ובשפולי הכפר מדרומו?

2. לאיזה צורך הופקעו אדמות אלה כעבר?

3. מדוע לא נעשה עד כה שימוש באדמות המופקעות?

4. מה הוא השימוש שבדעת המינהל לעשות באדמות הללו?

5. האין הפקעה של אדמות שמהן מתפרנסים התושבים והן בבחינת רורבה לבנייה, לצורכי תושבי הכפר, פועלת בניגוד לאינטרס הישראלי לקיים בין תושביה הערבים של ירושלים אמון בשלטון הישראלי?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. השטח נשוא השאילתא הופקע לפי פרסום בילקוט הפרסומים מס' 1656 מיום 30 באוגוסט-1970.

2. ההפקעה בוצעה לצורך הרחבת אזור המגורים בירושלים.

3. מאחר שהתושבים פנו לבג"ץ ב-16 בדצמבר 1985, הבג"ץ אסר על הגורמים המתאימים להיכנס לשטח.

4. השימוש שבדעת המינהל לעשות כשטח מצוין בתשובתי על שאלה 2.

5. בהחלט, כל הפקעה מהווה גורם מתסיס. צריך לעשות כול שאפשר כדי ליצור יחסי שכנות טובים ומרגיעים, אך אי-אפשר, הן במגזר היהודי והן במגזר הערבי, להימנע מהפקעות.

1708. רכישת בתיים בפקיעין עלידי מינהל מקרקעי ישראל

חבר הכנסת מ' מיעארי שאל את שר החקלאות ביום כ"א בטבת התשמ"ז (2 בינואר 1986):

על-פי פרסומים בעיתונים ("על המשמר", 15 בדצמבר 1985), ועל סמך שיחות עם תושבים מפקיעין, רוכש מינהל מקרקעי ישראל בתיים בפקיעין במחירים גבוהים, הנעים בין 100,000 ל-400,000 דולר.

1987. השמדת עודפי תוצרת חקלאית

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

למיטב ידיעתי, משרד החקלאות נוקט מדיניות של השמדת עודפי תוצרת חקלאית.

אודה לשר אם יואיל לפרט:

1. כמה ביצים הושמדו ב־5 השנים האחרונות?

2. כמה טונות ירקות הושמדו ב־5 השנים האחרונות?

3. כמה טונות פירות הושמדו ב־5 השנים האחרונות?

4. מי מחליט על השמדת העודפים?

5. מה הם השיקולים להשמדת תוצרת חקלאית?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. אין בידי מספרים מדויקים, אך מדובר בכמה מיליונים.

2. סך־הכול, כ־1% מהכמות המשווקת.

3. סך־הכול, כ־0.5% מהכמות המשווקת.

4. ועדה הממונה בכל אחת מהמועצות, בתיאום עם משרד החקלאות.

5. השיקולים הם: א. ביצים, ירקות ופירות מקולקלים; ב. עודפים שאם יימצאו בשוק ימוטטו את המסחר ואת המחירים.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (להלכוד):

אני מבקש לדעת מהו הרכב הוועדה. האם יש בין חבריה אנשי ציבור?

שר החקלאות א' נחמקין:

בוודאי. בעצם כולה בנויה מאנשי ציבור, אבל אין אלה אנשי ציבור שאנו בוחרים מתוך הקהילה האקדמית, אלא נציגי ציבור, האחד מהמגדלים, האחד מהמסחר, האחד ממשרד החקלאות, והם מהווים ועדה ציבורית ולא ועדה פקידותית, עם כל המשמעות שיש לכך.

1988. המצב הכלכלי של המושב זרעית

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

תושבי המושב זרעית שבגליל המערבי שובתים זה שבוע ימים ומתלוננים על מצב כלכלי קשה.

אודה לשר אם יואיל להשיבני:

1. האם השר מודע לקשייהם הכלכליים של תושבי־זרעית?

2. מה היא מצבת החובות של מושב זרעית, וממה היא נובעת?

3. איזה חלק מ־90 מיליון הדולרים שחולק לאחרונה למגזר החקלאי הופנה למושב זה?

4. מה בדעת השר לעשות כדי לסייע למושב זרעית ולשאר יישובי־חבל ההר השרויים במצוקה כלכלית?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

1. השר מודע.

1. מה הוא הסכום שהועבר למשקי רמת־הגולן מסך הסינוע?

2. האם קיבלו משקים אלה סיוע כספי מתוך 100 מיליון הדולרים שהממשלה אישרה לחקלאים במצוקה?

3. מה בדעת משרד החקלאות לעשות עלי־מנת למנוע עזיבת מתיישבים באזור?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. כל משקי רמת־הגולן קיבלו מסך הפריסה 19 מיליון דולר.

2. תשובתי נמסרה בתשובה מס' 1.

3. משרד החקלאות עשה, עושה ויעשה הכול כדי למנוע עזיבת מתיישבים באזור.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים שלום.

אפרים שלום (המערך):

האם, לאור ההיקף הגדול של החובות, יכולים 9 מיליוני דולר להציל את משקי רמת־הגולן ולמנוע את עזיבת המתיישבים?

שר החקלאות א' נחמקין:

בשום פנים ואופן לא, אבל זה מה שיכולתי לחלק. לא מדובר על כסף, אלא על פריסה, כלומר, הארכת מועדי התשלומים של חובותיהם. זה מה שיכולתי לתת להם. סך־הכול הועמד לרשותי סכום של 90 מיליון דולר להתיישבות כולה. מזה כ־60 מיליון דולר ליישובי הגליל, רמת־הגולן והבקעה וכ־30 מיליון דולר לכל הארץ. למשקים השרויים במצוקה מיוחדת. זה חלק קטן מאוד מהחוב שלהם, אך יותר מכך לא עלה בידי להעביר עד עתה. עכשיו מתנהל משא־ומתן נוסף.

1986. מועצות ייצור חקלאיות

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

אודה לשר אם יואיל להודיעני:

1. כמה מועצות ייצור חקלאיות פועלות במדינה?

2. מה הוא תקציבן?

3. היש הצדקה לכך שיפעלו פקחים אחדים. האחד על תוצרת הלול, השני על פרחים, השלישי על ירקות, הרביעי על פירות וכו'? האין אפשרות לדאוג שפקח אחד יפקח על כל התוצרת החקלאית?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

1. 13 מועצות.

2. 61 מיליון שקל חדש.

3. מאז כניסתי לתפקיד אני עמל לאחד את הפיקוח, כדי שבעת ובעונה אחת יהיה כל פקח אחראי כלפי המועצות כולן. הרבר לא מסתייע בידי בגלל הקושי החוקי, והנושא נמצא בטיפול זה שנה וחצי במשרד היועצים המשפטיים של משרד החקלאות והיועץ המשפטי לממשלה.

2. האם העזרה שניתנה להם עד כה מספקת?

3. אם לא — מה בדעת משרדך לעשות כדי לעזור ליישוב זה השוכן על גבול הצפון?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. המשרד עושה כל שהוא יכול, והעזרה שניתנה איננה מספקת.

3. המשרד מנהל משאומתן עם המחלקה להתיישבות, שהמושב הוא בתחום טיפולה, בתקווה שמשאומתן זה יישא תוצאות.

היור' ח' גרוסמן:
תודה לשר החקלאות.

יא. הצעות לסדר-היום שביתת מגן-דוד-אדום

היא תגיע לסכום של 1,400 שקל חדש נטו? האם אפשר כך להציג את הדברים ולא לומר, שמשכורת זו כוללת את התוספת החד-פעמית כמשך שלושת-ארבעת החודשים האחרונים? לא לומר שזו איננה משכורת רגילה? לא לומר שבמשכורת זו כלול גם חלק מדמי ההכרזה שמקבלים אחת לחצי שנה? להגות ולעוות את הדברים כדי להפנות את דעת הציבור נגד מנהיגות השביתה באופן אישי?

אני חייב לומר, שדבר זה מדליק הרכה נורות אדומות. הירידה לפרטי המשכורות האישיות היא מעשה מכיש. זה העיוות שמנסים ליצור כדי להשפיע על דעת הקהל.

שמעתי עכשיו, בתוכנית "שעה קלה על כלכלה", שאחד הכתבים אומר, כי הראו להם שכמה אחיות מקבלות סכומים של 1,600 שקל חדש נטו. אם זה נכון, מה קורה פה? אולי בכלל כל המדינה הזאת מתמוטטת? אני כמו אזוני שמעתי גם משר הבריאות, גם מסגנית שר הבריאות, גם ממנכ"ל משרד הבריאות — הכול מדברים על נטישת אחיות את עבודתן וירידתן לעבודה בחצי משרה. האם מי שמקבלת משכורת כזאת תרד לחצי משרה? האם במשכורת כזאת ינטשו את בתי החולים ותרד רמת-הטיפול הרפואי? אלוהים אדירים, מה קורה כאן?

לומר לכם את האמת? אני מוכן לשבת יום ולילה ולסייע ולעזור במאמץ להפסקת שביתת אחיות בתי-החולים ולחזרתן לעבודה מלאה. יש לי פנטז, ואני מציע לשר האוצר לאמץ אותו. הוא פרסם, שמשכורת ממוצעת של אחות היא 1,019 שקל חדש. יתחום עכשיו שהוא מתחייב כי זה יהיה השכר הממוצע של אחות בבתי-החולים, בלי כונוניות, בלי תוספות — אני מתחייב לשבת כל הלילה עם האחיות ולהחזיר אותן מחר בבוקר לעבודה מלאה.

אם שר האוצר אינו מוכן לחתום, סימן שנעשית כאן תרמית על גבן של האחיות, ואני מבקש שהיא תיפסק. אני מציע שתחיל אתן משאומתן ישיר וגלוי, מתוך כוונות טובות, בלי תנאים מוקדמים. לעניות דעתי, הריב יפתור את הבעיה במהירות גדולה.

ברשותך, גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לגשת לנושא של

2. מצבת החובות הידועה לי היא של כ-2 מיליוני דולר. היא נובעת ממשק בהיקף לא גדול די הצורך, מחוסר רווחיות ומניהול לא חקין.

3. סך-הכול, הסייע 90 מיליון הדולר ועוד מהחטיבה להתיישבות — כמיליון דולר.

4. אנו עושים כל שאפשר כדי להוציאם ממזקתם.

2006. מצבו הכלכלי של המושב ורעית

חבר הכנסת ג' שפט שאל את שר החקלאות ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

בעקבות המצב שנוצר במושב ורעית, אודה לך אם תשיבני:

1. מה נעשה עד כה כדי לעזור למושב הנ"ל, הנמצא היום בטווח הקטיושות?

היור' ח' גרוסמן:

חבר הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעות לסדר-היום בנושא שביתת מגן-דוד-אדום. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, בכקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, אזני שר הבריאות, חברות וחברי הכנסת, אני מבקש להעלות את נושא המשבר השביתה במגן-דוד-אדום, כיוון שכבר אחמול נראה לי שהוא ייהפך לנושא מאוד כאוב. לדאכוני הרב, עד שהגעתי לרשות הדיבור כבר שמעתי מפי העוברים, שבשעות האחרונות חלה הירידות נוספת ויש נטישה גם של עמדות חירום, גם של אמבולנסים לטיפול נמרץ. הדבר עלול לעלות בקורבנות רבים בחיי אדם. אני סבור שצריך להתחיל לדון בנושא הזה במהירות האפשרית.

אני חייב להקדים ולומר, שמאתר שהרקע לדיון הזה, כאין כריה, הוא גם שביתת אחיות בתי-החולים, אקדיש לנושא זה, ברשותך, גברתי היושבת-ראש, שניים-שלושה משפטים.

קרה היום דבר מוזעזע, לעניות דעתי. נכון שיש עימות, נכון שעדיין לא מתנהל משאומתן בין הממשלה לבין האחיות בתי-החולים ונכון שהצדדים מתבצרים בעמדותיהם, כל אחד מטעמיו שלו. אבל יש גם כללים שצריך לשמור עליהם. האחיות בתי-החולים לא פרסמו את משכורתן של שר האוצר ולא הלכו לשכור חוקר פרטי שיבלוש רגילה מה הכנסותיו של שר האוצר מכל מיני מקורות. אילו עשו זאת, הייתי מגנה אותן, אף שאהדתי העקרונית נתונה להן ולעבודתן.

אבל, האם העובדה ששר האוצר חולש על המחשב מעניקה לו את הזכות לפרסם את שכרן הפרטי של האחיות? מנין זה לקוח? מהתקופה של מקיקרתי? ממדינות טוטליטריות? באיזו זכות הוא עושה זאת? הכול כדי לנהל מלחמה פסיכולוגית נגד האחיות ולשבור אותן?

ומה עושים עוד? לוקחים משכורות של שתי מנהיגות ומפרסמים זאת ברבים. אילו פרסמו את המשכורות של כולן באופן אנונימי — אולי זו זכותה של הממשלה, זו חשבונאות לאומית. אבל לקחת משכורת של אחת המנהיגות, אילנה כהן, ולומר שהחודש, כאשר היא עדיין לא קיבלה את משכורתה,

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה מצטט די נכון, כלומר, הן החוליה הראשונה שממנה
תתחיל התמוטטות מדיניות השכר במשק.

שר הבריאות מ' גור:
אם כן — מה אני אומר?

הי"ר ד' תיכון:
לא, כינתיים אנחנו מאמתים עובדות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני חולק על כך. עכשיו יהיה לך בהחלט מה לומר נגדי,
אדוני השר.

למה לפני שבוע ישבה קבוצת שרים, ובתוך דקות ספורות
היא מצאה תקציב של 27 מיליון דולר למטרה מסוימת?
המטרה ידועה, ובכוונה תחילה אני מפרט אותה, כיוון שאיני
רוצה במחלוקת הפוליטית סביבה. איש לא דיבר על
התמוטטות המדיניות הכלכלית. מדוע עלה לכאן לא מזמן שר
האוצר הקודם והודיע שהוא מסבסד את ההון במדינת ישראל
במאות מיליוני דולרים, ואיש לא אמר שהמדיניות הכלכלית
מתמוטטת כתוצאה מזה? מדוע בכל פעם שיש מצוקה ממשית
של שכר, של אוזר פיתוח, של עובדים בדרגות שכר גמוכות, יש
כתובת על הקיר, והממשלה יודעת להעתיק אותה, ואז הכול
מתמוטט? אולם, כאשר מדובר בקבוצות החזקות, כהן החזק,
שרי הממשלה אינם יודעים כלל את הכיוון ואינם יודעים את
הכיוון גם כאשר כל האותות כתובים במצעי המפלגות שלהם.

מתוך העובדה שההסתדרות אינה נותנת היום די גיבוי
לעובדים האלה במאבקים, ודרך אגב, גם אין לה די שליטה
עליהם, אי אפשר לטפול עליהם כל מה שרוצים. נכון שהן יותר
חלשות מהבנקים, מהבורסה ומכל הספרות, אבל עדיין אין זה
אומר שהן אינן צודקות והן אינן ראויות ליחס הוגן יותר. תודה.

הי"ר ד' תיכון:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו —
לחברת הכנסת אמירה סרטני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כשאני מסתכל על
האולם הזה אני נזכר בדברי ליין על הדמוקרטיה הפורמלית,
שאין לה עומק חברתי, שאיננה דמוקרטיה לעם העובד, לרוב
העם. דמוקרטיה זה לא רק שאפשר לדבר, בעצם הדברים
מוחלטים מחוץ לכנסת ולפעמים מוחלטים על-ידי התוכנית
הכלכלית, שאת שנתה הראשונה חוגגים כל כך. אני אומר שזו
תוכנית כלכלית אשר הצליחה, אבל זה אסון שהיא הצליחה, כי
מטרתה העיקרית היתה לפגוע בעובדים, לשחוק את שכרם,
להרע את תנאי עבודתם, לפגוע בזכויות מקצועיות של איגוד,
שהושגו עוד בזמן המנדט הבריטי. לגרום לאבטלה המונית
שלא היתה לפני התוכנית הכלכלית, לקצץ, לכטל סובסידיות
למוזן ולדברים החיוניים ביותר לציבור הרחב ולקצץ
בתקציבים של השירותים — של שירותי החינוך ושירותי
הבריאות. זה שורש הרע זה משתקף במאבק האחיות, עובדי
מגן-דוד-אדום, הרופאים ובכלל, במצב האיום השורר
בבתי-החולים.

שמעתי היום מאחות העובדת בתורנות בבית-חולים,
שלפעמים אין תרופות אלמנטריות; שהרופאים רשומים,
לפעמים, תרופה והיא אינה נמצאת בבית-החולים, וצריכים
לחפש היכן להשיג אותה. לפני חודשים-שלושה חודשים
שמענו שאין די חוטי תפירה לניתוחים. לאן הגענו?

שביתת עובדי מגן-דוד-אדום. זו שביתה של כ-1,000 עובדים.
גם אלה מוצאים את עצמם בבעיה, כיוון שבמהלך השנתיים
האחרונות הם איבדו, להערכתם, כ-40% משכרם הריאלי, וזה
בהשוואה לשכר של עובדים אחרים, שגם הוא נפגע. אני רוצה
לשאל בריביות: אם שכר, העבודה של עובד חדש
במגן-דוד-אדום הוא 2 שקלים חדשים לשעה, האם זה שכר
שמעורר עבודה, זה שכר המעורר מה שנקרא "שקט
תעשייתי"? לעובד ותיק השכר הוא 3 שקלים חדשים לשעה.
האם שכר זה יכול לעודד אנשים לעבוד במערכת הזאת ולמצוא
בה פרנסה?

אני רוצה לומר לכם, חברות וחברי הכנסת, גברתי
היושבת-ראש, שהפעם שוב אי אפשר "לכלף", שהרי אפשר
פשוט להוציא "לוקשים" שצולמו גם בעיתונות, "לוקשים"
אמיתיים, שעליהם מודפסת חותמת ממשלת ישראל והחשב
הכללי.

קריאה:
מאפריל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נכון, מאפריל, זה מה שהיה.

אדם העובד 48 שעות שבועיות, 19 לילות ונוסף על זה
שתי שבחות מקבל נטו 364 שקל חדש — 364 שקל חדש. אני
נשבע לכם: היה לי תיקון קטן ברכב לפני שבוע, הוא עלה 198
שקל חדש. אם כן, מה האדם הזה שווה אם זה מה שהוא צריך
להביא הביתה, אם זה השכר שממנו הוא צריך להתפרנס? נכון,
יש שם גם מי שמקבלים 600 שקל חדש, אנשים בעלי ותק,
העובדים בתורניות רכות, בעבודות לילה, בכול. עם שכר כזה
אפשר לחיות?

דבר שני, אילולא ניתנו גם כאן התרואות, מילא, אבל
רבות, המאבק של עובדי מגן-דוד-אדום נמשך חודשים, והם
מתרעים. הם שכחו ושבתו רעב והתעלפו וכבר היו כל
הסצנות, ורק משום שאני רוצה לקצר אינני מונה את כל יתר
הפרטים בנוגע להתרואות. הן ניתנו.

יש ממשלה שבה ההנהלה אינה יכולה להחליט להיכנס
למשאומתן עם העובדים, או יותר נכון, היא מקבלת הרשאה
להיכנס למשאומתן עם העובדים, ולאחר שהיא מגיעה להסכם
האוצר אומר: לא, אינני משלם. צריך לפתור את הבעיה הזאת
במהירות, ואני מבקש שכנושא זה תהיה תשובה של שר
הבריאות, שתוביל למוצא.

אולם לא אסיים לפני שאומר משפט וחצי נוספים לכבוד
יושב-ראש הישיבה שהתחלף זה עתה. לעניות דעתי, מתנהלת
היום מערכה שלמה על גבם של החולים, על גבם של העובדים
בתחום הבריאות, מערכה שעליה נאמר: התמוטטות התוכנית
הכלכלית מתחילה במערכת הבריאות. שמעתי זאת היום כמו
אחוזי לפחות פעמיים בכלי התקשורת. האחיות ממוטטות את
מדיניות השכר במשק.

הי"ר ד' תיכון:
צר לי לתקן. מה שנאמר הוא, שההתמוטטות מתחילה
במדיניות שכר לא נכונה; הפריצה הראשונה תיעשה על-ידי
האחיות, ולאחר מכן יעמוד כל המשק בתור.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מקבל את זה.

הי"ר ד' תיכון:
אתה מצטט.

אפשר לרמות כך, גם בעניינים פוליטיים וגם בדברים כאלה?

שביתת הרעב נמשכת. אנשים מתחילים להתמוטט. צריך לראות גם את העובדים. זוהי סכנת חיים עכשיו. גם בוק הרם מתפקד כ-50% וכפחות מ-50%. העובדים אמרו לי שהם לא יהיו אחראים לחיי אנשים שיפנו למגן-דוד-אדום.

לא רק משרד האוצר אשם. אני מאשים גם את משרד הבריאות וגם את שר הבריאות בפסיכיות הזאת וכשנפתח למדיניות הכללית של הממשלה. מ"ו באפריל. משנת התקציב החדשה, בהחלטות אד-הוק, החלטות מיוחדות מחוץ לתקציב, מחוץ למה שהוסכם קודם, הקציבה הממשלה לפחות 300 מיליון דולר לכל מיני גורמים, בעיקר לבעלי הון, בעיקר למי שלוחצים. לגורמים הדתיים הקיצוניים. יכולתי להביא רשימה שלמה. ואילו פה מתעללים בעובדי מגן-דוד-אדום, גם כאחיות, גם כרופאים, שכבר נופלים מהרגליים, וגם בחולים.

המדיניות הזאת היא חלק ממדיניות שהורסת את החברה הישראלית. אין ישראל נראית היום בכלל?

אתה, שר הבריאות, כחלק מהממשלה הזאת, אחראי למשרד הבריאות, ואתה לא דופק על השולחן. אתה, בעצם, לא אמרת שום דבר אחר ממה שאמר משרד האוצר. אבל לא הניואנסים פה חשובים. אין יכולת לשבת עד היום כשקט בזמן שביתת האחיות הממושכת? בזמן שביתת הרעב? עכשיו, בשעה 18:00, ימלאו 48 שעות לשביתת הרעב של העובדים היום שביתת רעב כבר לא מועזת. לפני 30 — 40 שנה, במדינת ישראל הצעירה, שביתת רעב וזעזעה משהו. היום נותנים לחולים למות. עוד מעט האחיות תעזובנה את העבודה, כי הן לא יכולות להתקיים ממשכורת כזאת. אחות שיש לה ילד צריכה מטפלת או עוזרת. ככלל, יש פער עצום בין הרווחים העצומים של בעלי ההון, שגדלו עם התוכנית הכלכלית החדשה, לבין שחיקת השכר והרס השירותים הציבוריים.

אני מציע דיון במליאת הכנסת בנושא זה, ולא בוועדה.

הי"ד ר' תיכון:

תודה. חברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה.

אמירה סרטני (מ"פ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמה אנחנו עוסקים כאן? בזוטות. תראו את הכנסת, זה לא מעניין איש. אנחנו עוסקים בסך הכול בחיי אדם. מה זה כבר חשוב? ממילא לא כאן יוכרע דבר, שום דבר לא יוכרע בבית הזה, הכול מוכרע בקואליציה, בממשלה, התחושה שלי, והיא הולכת וגוברת, היא של אטימות ושל חשש שאנחנו מידרדרים, ואינני יודעת מי יעצור את זה.

לפני כחודש שבתו עובדי מגן-דוד-אדום. גם אז הם שבתו רעב, משום שמצפונם איננו מתיר להם לעזוב את תפקידם. יש עוד כמה אנשים מצפוניים. אנחנו קוראים להם "העובדים שצריכים לספוג". הם בין אלה שסופגים, התביעות של העובדים היו בגין שחיקה של העבר ביחס למשכורות אחרות, והדבר הוזכר כאן. אלה אינם דברים חודשים, אלה דברים מתמשכים.

במשאומתן שהתנהל בין הנהלת מגן-דוד-אדום, ועד העובדים ונציגות ההסתדרות, ובמעמד שופט, הגיעו להסכם על תוספת של 10% לשכרם אשר נשחק, ואשר בבסיסו הוא מגוון. השופט נתן שהות של שבועיים לניסוח ההסכם. הוא נוסח, והחודש הראשונה היו העובדים צריכים לקבל את התוספת. אבל היא לא ניתנה להם. ההנהלה מאשימה את

מה קרה בעניין הקונקרטי של מגן-דוד-אדום? — כ-1984 נחתם הסכם עבודה עם המעסיקים הישירים, וההסכם לא כובד. כתחילת חודש יוני, כ-1 ביוני, נחתם בפעם השנייה הסכם בין עובדי מגן-דוד-אדום לבין הנהלת מגן-דוד-אדום, בין מנכ"ל מגן-דוד-אדום ונציגות ההסתדרות, הגברת טובה צוקר. בהסכם מדובר על הצמדה — כיכוי אש — במסגרת השלטון המקומי. לפני ימים מספר, אחר חתימת ההסכם, הודיעו המעסיקים לעובדים, שהנהלת מגן-דוד-אדום אינה יכולה לכבד את ההסכם שהיא חתמה עליו יחד עם ההסתדרות ועם העובדים.

מתברר, כי ההסכם לא אושר עליידי הממונה על השכר במשרד האוצר, מר הלל דודאי. הוא אמר: ההסכם איננו לפי התוכנית הכלכלית. הוא דרש לבטלו ונתן הוראה למנכ"ל מגן-דוד-אדום שלא לשלם לפי ההסכם.

יתר על כן, דרשו מעובדי מגן-דוד-אדום להחזיר 250 שקל שקיבלו כמקדמה לאחר חתימת ההסכם.

הממונה על השכר במשרד האוצר ודאי אינו פרעל על רעת עצמו, זוהי מדיניות האוצר ומדיניות הממשלה, אבל הוא עצמו — מי שקרא עיתונים יודע — איים לפני כמה שבועות להתפטר מתפקידו, כי משכורתו השמנה אינה מספקת לו.

הי"ד ר' תיכון:

הוא לא איים, הוא התפטר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

התפטר, עוד יותר טוב. תראו אילו אמות מידה. יש מנהלי בנקים שמשלמים 10,000 דולר כחודש.

התקשרתי עם שובתי הרעב; שובתי רעב, לא סתם שובחים, יש לציין זאת. אם הם הגיעו מייד לשביתת רעב שלושם בלילה, בשעה 23:00, אז, כנראה, הגיעו מים עד נפש. הם אמרו לי, שהמשכורות הממוצעות לעובדי מגן-דוד-אדום מגיעות ל-400 שקל. אנשים עוזבים את העבודה, עוזבים את המערכת, נשארים מעט מאוד עובדים. אם לא יישמו את ההסכם שנחתם — לא יישארו מעט עובדים, אלא כמעט לא יישארו עובדים.

בהסכם מדובר על מה שקררי תוספת כיכוי. למעשה, פירוש הדבר הוא להגיע ל-800 שקל בממוצע.

שר הבריאות מ' גור:

תוספת 10%.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

פורמלית, הנהלת מגן-דוד-אדום מפירה את ההסכם, אך, למעשה, האשם הוא במשרד האוצר, שמתעלל גם באחיות וגם בחולים. כבר נאמר פה — ואני פשוט רחמתי מועם כאשר שמעתי את הפרסום — שאחת ממנהיגות שביתת האחיות משתכרת 1,400 שקל לחודש. הרי זה שקר, שקר גס. משקרים בכול. בעניין מלחמה לכנון — משקרים; בעניין השב"כ — משקרים; גם פה משקרים. כבר אין מי שיטפל בחולים. תפסיקו לשקר.

גם אני התעניינתי בשכר האחיות. ביקרתי אצלן בשבוע שעבר כאשר הן יושבו פה במשמרת. הן הראו לי את תלושי המשכורת; לא סיפרו לי אלא הראו לי. אחות שעובדת 22 שנים בבית-חולים במחלקת יולדות הראתה לי את תלוש המשכורת שקיבלה בחודש האחרון, בחודש מאי. שכרה היה 560 וכמה שקלים. 1,400 השקלים, כפי שכבר נאמר וגם הוסבר לי, הם תשלום חר-פעמי, תשלום חר-שנתי בעד הבראה וכו'. אין

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עד כדי כך לא היה צורך.

שר הבריאות מ' גור:

איני יודע אם עד כדי כך; אני אומר, הכול יחסית. יותר קשה לגשר בין השקפות גם אם העובדות לא כל כך מצדיקות תמיד את התיזות.

התחלתי בהזכרת העבר לא כשכיל להתנגח, אלא מפני שככל זאת, כפי שאתם יודעים, לא כל שנותי עסקתי בענייני חברה ובריאות, ולכן ישבתי עם שרים קודמים וניסיתי ללמוד יחד אתם מה התרחש בעבר כעת משברים מסוג זה. ולמדתי כמה דברים.

ראשית, כמעט בכל פעם שעלו על הפרק הסכמי-שכר, ראש החץ, כמאבק היה תחום הבריאות, כי הוא רגיש והוא גונג לחיי אדם, ושאר העובדים כמשק עמדו והמתונו לראות, כיצד ייפול דבר, ועד כמה ניתן הדבר להיפרץ. ישבתי עם השר שוטסק, שר הבריאות לשעבר, ולמדתי את שביבת האחיות, או משבר האחיות של 1978. ישבתי עם שר החינוך לשעבר וזבלון המר על משבר המורים שהסתיים בוועדת-עציוני, וגם החלפתי על כך מלים עם שר האוצר הנוכחי, משה נסים, שכהן בממשלות הללו בעת שהתקבלו ההחלטות.

ב-1978 קיבלו האחיות תוספת של כ-100%, מתוך הכרה במקצוען כמקצוע מועדף. כמה חודשים אחר כך קיבלו כלל העובדים במשק תוספת של 70%—80%. בהיסטוריה של האינפלציה בישראל זה היה הצעד הדרמטי והדרסטי הראשון. הסיפור חוזר על עצמו, אם כי לא כאותם ממדים, עם המורים.

שר האוצר, שכהן בתפקידים אחרים כממשלות הללו, אמר שלא יעלה על הדעת, כמצב הכלכלי הנוכחי, לאחר שהצלחנו במידת-מה להתגבר על אינפלציה דוהרת—כפי שהיתה, שאנחנו נאפשר פרץ אינפלציוני חדש.

אני מודיע כשר בממשלה, לא רק כשר הבריאות, שלטובת המשק כולו, לטובת החברה כולה, ייצוב המשק הוא חיוני. אמרתי זאת גם כשהיו לי ירכושים עם שר האוצר הקודם. מעולם לא דרשתי תוספת תקציב. חשבתי שהקיצוצים חיוניים; יכול להיות ירכושים על ממד כזה או אחר, אבל אני מדבר על העיקרון. הוויכוחים היו על דברים שאושרו בתקציב ולא ניתנו בזמן. אבל לפגוע בסיכוי להביא לייצוב המשק, לזה לא אתן את ידי לאחר שראיתי איזה השלכות חברתיות, אנושיות ומוסריות נודאות היו לאינפלציה. ראיתי זאת כשעבדתי בחברת "כור", בתעשייה, במקום לעסוק בייצור, עסקו בספקולציות כספיות. העובדים הסבירו לי עד כמה הכנסתם עולה לא מעבודה, לא מהעלאת הפריון, אלא מהאינפלציה ומהמשחק בבורסה בעקבותיה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איני מציע אינפלציה.

שר הבריאות מ' גור:

לא אמרתי שאתה מציע זאת. אני מסביר לכל אלה שטוענים שיש לפרוק על השולחן, שאני כשר בממשלה מצהיר — יש כאלה שזה לא ימצא חן בעיניהם ויש כאלה שזה חן ימצא חן בעיניהם — שאני לא אתן את ידי לפגוע במאמצים לאזן את המשק.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
במערכת הבחירות שניהלת לא זה היה ההסבר לאינפלציה, ובצדק.

האוצר, שאינו מקבל את מה שהוסכם. המשא-ומתן לא התנהל עם האוצר, והעובדים פתחו שוב בשביבת רעב. הם מאשימים את ההנהלה. שאלתי עד מתי, והם ענו, עד שנמוטט או עד שההנהלה תחזור בה ותשלם לנו כפי שהוסכם. השאלה היא האם יש להנהלה מאין לשלם.

את תגובתו של הממונה על השכר לא יכולתי לקבל, כי הוא לא היה במשרד; אני מבינה שהוא עסק בעניין האחיות. אבל מזכירתו מסרה בשמו, שתביעות העובדים אינן מקובלות עליו לחלוטין. לדבריה, הם סתם תופסים "טרמפ" על שביבת האחיות. איזה "טרמפ" נהדר. האם זהו הפתרון? — זלזול? חוסר יחס?

אין ספק, חברי הכנסת, שלאוצר יש בעיה, למדינה יש בעיה, ולא אחת, רבות. אבל מדובר כאן בסך ככול בסכום של פלוס-מינוס כמיליון וחצי שקל לשנה, כפי שנמסר לי, ומול זה עומדת השאלה הגדולה של שירות שניתן באופן ישיר להצלת חיי אדם. במאזניים האלה, חברי הכנסת, האם למישהו יש ככלל סימן שאלה איזו כך ככדה יותר?

מדובר בכ-1,000 עובדים בכל רחבי הארץ, אותם 1,000 איש שממלאים תפקיד חיוני ממעלה ראשונה. זאת עזרה ראשונה, כשמה כן היא. הם לא נוטשים את עמדותיהם, הם ימלאו את תפקידם עד שאחרון העובדים יתמוטט בשביבת הרעב, כל עוד יהיה בהם הכוח, מה הפתרון, חברי הכנסת? הפקרת העניין?

אני מבינה שתפקידו של האוצר הוא לשמור על התקציב על-פי חוק התקציב, אבל, חברי הכנסת, הייתי רוצה לראות כאן במשך השנתיים האלה האחרונות פעם אחת — ואני לא רואה שכולם חיים במצוקה נוראה כזאת — את שר האוצר או סגנו עולה לכאן ואומר לנו, חברים, זאת בעיה חשובה, אנחנו נטפל בה, ניתן לה יחס מיוחד, משום שיש כאן בעיה של חיי אדם או בעיה קריטית אחרת; פעם אחת בלבד. אבל זה לא קורה, בשום פנים ואופן לא. תמיד מסבירים לנו את הבעיה הכוללת של התקציב, וחס וחלילה שלא נמוטט את ההצלחות הגדולות, את ההצלחות שעלולות לעלות בחיי אדם. תודה רבה על ההצלחה הזאת. אני חושבת שבמקרים רבים לבי עם שר הבריאות שמוטלת עליו אחריות כזאת. אבל אני חושבת שהגיע הזמן, גם כממשלה, לפרוק יותר על השולחן, ואולי נקיים כאן דיון, דיון על המצב החברתי במדינת ישראל, ובכלל זה על הבריאות, על החינוך, על העובדים הסוציאליים, ונשמע כאן את התשובה.

הי"ר ד' יתכן:

תודה. ישיב שר הבריאות.

שר הבריאות מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רציתי להתחיל ולומר, חבר הכנסת וילנר, שאני כמעט בטוח, אם כי לא הייתי אז ככנסת, שנאום די דומה נשאת לפני שלושים וכמה שנים. אתה הזכרת שבהחלפה עוד היו שנים שהיתה רגישות לנושאים האלה, אבל אני בטוח שגם אז היה לגאומך, עקרונית, אותו אופי. אני אומר את זה לא בטענה, אני אומר את זה כי, כנראה, בכמה נושאים יש הבדלי השקפות בסיסיים שגם הזמן לא מיישב אותם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
או לא היה צורך בנאומים כאלה שלי.

שר הבריאות מ' גור:

אני כמעט בטוח שאם נסתכל בארכיון, נמצא ניואנסים דומים.

שר הבריאות מ' גור:

אני יכול לומר לך, שהיו כמה הסברים. אתה צודק שחלק מהנושאים שהעלית היום, ובעיקר אלה הקשורים להון, נכללו הם בפנים, ואם אתה שואל אותי, גם היום יש מקום לטפל בהם, אבל כרגע לא נושא זה עומד לפנינו. מה שהוכח בשנה האחרונה הוא, שהשכר הוא מרכיב מרכזי, לא היחיד, הוא לא צריך להיות בלעדי, אבל הוא מרכיב בייצוב המשק.

לכן, כאשר החלו הבעיות עם האחיות, אמרתי להן במשרדי, והצהרתי על כך בפומבי, שהיו תחומים מספר שבהם אתמוך בהם, ויהיו תחומים מספר שלא אתמוך. ובמיוחד אם הדבר עלול לסכן את המאמצים לייצוב המשק, והשאלה היא על איזה ממדים מדובר. מצב זה נכון גם להיום.

הצעתי כמה פעמים, ואני חוזר ואומר מעל כמה זו, כהכירי היטב את הבעיות הנוכחיות ואת המשכרים הנוכחיים, שאני לא אתן יד לשכור את האיוון המשקי. במסגרת הזאת יש כר נרחב למשאומתן.

אני מקווה שאפשר יהיה להגיע ביממה הקרובה לסיכום עם האחיות. היום כבר היתה הסכמה לגבי החלק המהותי, כיצד להיכנס למשאומתן. עדיין יש ויכוח האם המשאומתן יתחיל לפני שהאחיות חוזרות לעבודה מלאה או לא. סוגיה זו גם היא תלויה בין ראש הממשלה, שר האוצר וביני, ואנחנו ניתן את התשובה, כאשר חברי כנסת הם מנוסים ויודעים מה יכולים להיות הסיכונים והסיכורים בכל אחת מהאפשרויות, ואין טעם להתחיל ולפרט זאת כאן.

אני שמח מאוד שהמגעים היו רצופים, ברוח טובה. האמת היא, שמאז יום ששי האחרון האווירה קצת התחממה, כנראה כפי שזה בדרך הטבע בכל משבר. לכן אני מקווה שהבעיה תיפתר מהר ככל האפשר.

הסיפור אשר סופר כאן על העובדים במגן-דוד-אדום הוא נכון ברובו, אבל לא במלואו. ברשותכם, לא אכנס לפרטים, כי אינני רוצה לפגוע מעל כמה זאת לא באנשים מסוימים ולא בגופים מסוימים שקשורים לעניין. אני צריך רק לומר, שלעצמי הרב נחתמו הסכמים בלא כל האישורים המתלווים, וכתוצאה מכך התגלו גם חילוקי דעות, גם רוגז ועוינות ברורים, אולי אפילו מובנים. אין לנו כוונה לדרוך במקום.

צריך לומר — שוב, בלי להיכנס לפרטים — שההכנסה של עובדי מגן-דוד-אדום נמוכה מההכנסה של האחיות. זו גם לא אותה עבודה, אבל אנחנו יודעים, חברת הכנסת אמירה סרטני, שיש הצמדה במדינה, ודבר זה מקשה מאוד על מתן תשובות ייחודיות. ואני שותף להשקפה שיש באמת תחומים שמדי פעם צריכים לקבל קדימה ולקבל את התשובה בהתאם לכן.

ביום ששי אחר הצהריים אירחתי בביתי את נציגות האחיות — ואת המנכ"ל. ישבו וליבנו מחדש את הסוגיה, על כל האפשרויות לפתרונה. ביקשתי מאשתי ריטה לשבת לצדי. היא אחראית למענוה נעמ"ת בארץ. כאשר התפתחה השיחה שאלתי אותה: איך את רואה את התפתחות העניינים? והיא מייד הודתה, שבדרך הטבע היא ניסתה לראות אילו השלכות יהיו לדרישות של האחיות על 2,000 העובדות במעונות הילדים. כל עוד קיימת הצמדה, די קשה לנו לתת תשובות ייחודיות, ואני מודה שזה מסבך מאוד את תהליך קבלת ההחלטה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

ומה על המקצוע המועדף?

שר הבריאות מ' גור:

המקצוע המועדף שעליו הוסכם בשנת 1978 נתן באמת חוספת גדולה לאחיות. העדיפות הזאת נמסה כעבור ארבעה חודשים, כשכלל המשק קיבל אותה חוספת כמעט, וקודם נחתו מספרים, ומאז היא התמססה לחלוטין.

השאלה של מקצוע מועדף, כל זמן שיש הצמדה, היא קשה מאוד. והיא מעוררת קשיים גם בקרב האחיות. במשכר הנוכחי, אחיות בתי-החולים דורשות את המעמד של מקצוע מועדף לאחיות בתי-החולים ולא לכלל האחיות. ביום ששי האחרון נפגשתי במשרדי עם האחיות לשיחה ארוכה, והן אמרו לי שיש גבול ליכולתן לשבת בשקט. הן הודיעו על פתיחה בעיצומים, ואומנם מהבוקר הן החלו לנקוט עיצומים, דבר שיכול כמובן להרחיב את המשבר. לכן, בתחום הזה של מקצוע מועדף, שזכה לתמיכה במשרד הבריאות, כשאנחנו מדברים על הפרטים, המנוסים במשאומתן יודעים שזה גורר בעקבותיו באופן די מהיר הסתבכויות אחרות.

נחזור לעובדי מגן-דוד-אדום, וזהו הנושא העומד על הפרק היום. לעובדים הוצע, על מנת לשמור על הייחודיות שריכזה עליה, חברת הכנסת אמירה סרטני, לפנות למוסד לבוררות מוסכמת, שרק פסיקה שלו איננה מביאה בעקבותיה פריצה כוללת.

בגלל הסיכונים, שלא רציתי להיכנס לפרטים שלהם, כי הם עלולים לפגוע באישים או במוסדות כאלה או אחרים, ההצעה הזאת של הבוררות נדחתה לזמן-מה. חזרנו והעלינו אותה היום, וכשעות אחר-הצהריים סיכמתי גם עם משרד האוצר, שהצעה זאת תהיה הצעה אופרטיבית, לשמחתי, לאחר פגישתי אתמול עם נשיא מגן-דוד-אדום ועם המנכ"ל — בגלל הבעיות שהתעוררו, גם היושב-ראש כפועל וגם המנכ"ל הגישו את התפטרותם — ביקשתי לברוק את הסוגיה הזאת של הבוררות, והיום כבר היו מגעים גם עם נשיא מגן-דוד-אדום וגם עם ההסתדרות.

לצערי, היה גם חוסר תיאום בין האגפים השונים בהסתדרות בעניין זה. נערכה פגישה ראשונה בהסתדרות, כשאתה דיברת עכשיו, חבר הכנסת רן כהן, ואני יצאתי החוצה, היה זה כדי לקבל דיווח יותר מעודכן. הדיון במגן-דוד-אדום עדיין נמשך. אני מעריך שבסוף הדיון, כאשר תעלה מחדש אפשרות הבוררות, תיפתח בפני עובדי מגן-דוד-אדום דרך למצוא את הפתרון בלי להמשיך את השכיחה וכלי לגרום סבל גם לעצמם וגם לחולים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סליחה, אדוני השר, אולי תמסור גם מה המצב למעשה. האם נכון שיש חרפה?

שר הבריאות מ' גור:

ברשותכם, הרי דיברנו על זה בוועדת העבודה והרווחה. לכן אני גם מעדיף שהנושא יעבור לדיון בוועדת העבודה והרווחה. אם איננו רוצים לגרום להחרפה מלאכותית, מוטב שלא לדבר במדויק על מה שקורה כשטע עצמו במקרים כאלה או אחרים. יש לנו מעקבים מדויקים. כפי שאמרתי, לשמחתי המגעים היו נמשכים עם כל הגורמים האלה, שעושים יותר ושעושים פחות. לא שזה גורם לנו שביעות רצון כל הזמן, אבל יש אצבע על הדופק. לכן לא הייתי רוצה להיכנס לפרטים כאלה או אחרים.

אני מקווה, שבעקבות הדיון עכשיו והגיבוש של ההצעה בכל זאת לפנות לבוררות, אפשר יהיה לסיים את השכיחה

האחיות, והבוקר יכולתי להכין כי זו היתה רחוקה מהמספרים שהוצגו עליי האוצר. כך הדבר הזה נגרר. אני מקווה שזה לא יימשך. אני מסכים אתך שבכל מאבק צריכים להיות גבולות, ואם תשאל אותי — משני הצדדים.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חבר הכנסת וילנר, הנושא הוא שכיתת מגן-דוד-אדום. אם תעמוד על הצעתך לקיים דיון במליאה, הדיון יתקיים כווראי בעוד חודשיים או שלושה חודשים. לכן אני מציע לך לשקול את ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה, והדיון הזה יתקיים תוך יום, יומיים או שלושה ימים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה הדבר היחיד ששכנע אותי.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מסכים להעברת הנושא לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חבר הכנסת מאיר וילנר, אתה מסכים להעברת הנושא לוועדה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מסכים.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חברת הכנסת אמירה סרטני, האם את מסכימה להעברת הנושא לוועדה?

אמירה סרטני (מפ"ס):
כן.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
העבודה והרווחה נחקלה.

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבת הכנסת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 18:45.

ולחזור לשולחן הדיונים על מנת שעובדי מגן-דוד-אדום יקבלו כאמת מה שאפשר יהיה לפסוק שמגיע להם עקב השחיקה ועקב תנאים אחרים שהם העלו.

מכיוון שהסוגיות האלה מסובכות מאוד, ומכיוון שלצער, חבר הכנסת וילנר, עד היום בדיונים חברתיים כמליאה לא היתה השתתפות רבתי — ואני חושב שצריך לדון בנושאים האלה במליאה בצורה עמוקה — את הנושא הקונקרטי של עובדי מגן-דוד-אדום אני מציע להעביר לוועדת העבודה והרווחה, ואפשר יהיה כבר מחר בבוקר לדון בזה בצורה מעמיקה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אני יכול לשאול את השר שאלה?

היו"ר ד' תיכון:
כן, אבל בקיצור.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני השר, מה התייחסותך לעצם פרסום משכורות האחיות בציבור?

מאיר שטרית (הליכוד):
מה האמת על המשכורות?

שר הבריאות מ' גור:
לפי מיטב ידיעתי, הפרסומים לא היו אישיים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שמעתי בחקשורת את השמות.

שר הבריאות מ' גור:
אני לא אומר שלא נתנו אותם אחר-כך לפרסום. את זה גם אני שמעתי. אני אומר שכאשר הוצגו התלושים — ועד כמה שלמדתי הוצגו יותר תלושים — הם לא הוצגו עם השמות. מניין ניתנו השמות, אני פשוט לא יודע. מה שאני לא יודע, לא אגיד לך.

אני צריך לומר, שלאחר ששר האוצר נתן לפני ימים מספר נתונים על ההכנסות של האחיות — בלי תלושים, ולא של כל האחיות, אינני זוכר בדיוק איך הוא הציג את הדבר — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שכר ממוצע של אחות — — —

שר הבריאות מ' גור:
אינני זוכר בדיוק כיצד זה הוצג. אחרי זה היתה תגובה של